

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta sekä maakaasumarkkinalain ja huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettua lakia, maakaasumarkkinalakia ja huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:ää.

Asetusten (EU) 2017/1938 ja (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta kaasun varastoinnin osalta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2022/1032 (kaasuvarastoasetus) mukaan Suomi on velvollinen varmistamaan, että kansallisilla markkinatoimijoilla on sellaisten maanalaisten kaasuväylien operaattoreiden tai muiden markkinatoimijoiden kanssa, jotka sijaitsevat jäsenvaltioissa, joissa on maanalaista kaasuväylä, sellaiset järjestelyt, joilla varmistetaan vuosittain 1. marraskuuta mennessä käyttöön kaasun varastomäärä, joka pääsääntönsä mukaan vastaa vähintään 15 prosenttia Suomen viiden edellisen vuoden aikaisen keskimääräisen kaasun vuosikulutuksen määrää. Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin esitetään sisällytettäväksi asetusmuutoksen mukainen markkinaosapuoliin kohdistuva määräaikainen velvoite kaasun varastointijärjestelyiden varmistamiseksi. Lisävarastointivelvoite olisi määräaikainen ja sitä sovellettaisiin vuosina 2022–2025. Lisävarastointivelvoite esitetään kohdistuvaksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 10 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisesti maakaasulaitoksiin, mukaan lukien 11 §:n nojalla velvoitevarastoinnista vapautetut toimijat.

Lisäksi esitetään toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938 (kaasun toimitusvarmuusasetus) mukaista suojattujen asiakkaiden määrittelyä laajennettavaksi koskemaan eräitä huoltovarmuuden kannalta keskeisiä yrityksiä ja palveluita. Muutos esitetään sisällytettäväksi maakaasumarkkinalakiin.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa veloitetaan jäsenvaltiot määrittämään kansallinen toimivaltainen viranomainen, joka hoitaa asetuksessa annettuja tehtäviä. Tehtäviä tosiasiallisesti hoitanut Huoltovarmuuskeskus esitetään nimettäväksi kyseiseksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa.

Koska kaasuväylien asetuksen mukaista lisävarastointivelvoitetta sovelletaan jo talvella 2022–2023, on ehdotetut lait tarkoitettu tulemaan voimaan ensi tilassa. Laki tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta ehdotetaan olemaan voimassa 31.12.2025 saakka.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	3
1 Asian tausta ja valmistelu	3
1.1 Tausta	3
1.2 Valmistelu	3
2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö.....	4
3 Nykytila ja sen arviointi.....	6
3.1 Kaasun käyttö Suomessa.....	6
3.2 Velvoitevarastointi	7
3.3 Suojatut asiakkaat	8
3.4 Maakaasumarkkinalain 42 §	9
3.5 Huoltovarmuuskeskus toimivaltaisena viranomaisena	9
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	10
4.1 Keskeiset ehdotukset.....	10
4.2 Pääasialliset vaikutukset.....	11
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	14
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset.....	14
5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot.....	16
6 Lausuntopalaute.....	17
7 Säännöskohtaiset perustelut	18
7.1 Laki tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista	18
7.2 Maakaasumarkkinalaki	22
7.3 Laki huoltovarmuuden turvaamisesta	24
8 Lakia alemman asteinen sääntely	24
9 Voimaantulo	24
10 Suhde muihin esityksiin.....	24
10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä	24
10.2 Suhde talousarvioesitykseen	25
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys	25
LAKIEHDOTUKSET	27
1. Laki tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.....	27
2. Laki maakaasumarkkinalain muuttamisesta	28
3. Laki huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	29
LIITTEET	31
RINNAKKAISTEKSTIT	31
1. Laki tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta.....	31
2. Laki maakaasumarkkinalain muuttamisesta	33
3. Laki huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta.....	34

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Kansainväliset jännitteet ovat korostaneet tarvetta edistää suunnitelmia ja toimia, joiden tavoitteena on vähentää EU:n energiariippuvuutta kolmansista maista. Vihreän siirtymän nopeuttaminen vähentää päästöjä, riippuvuutta tuoduista fossiilisista polttoaineista ja tarvetta suojautua hintojen nousulta. Nykyinen geopoliittinen tilanne edellyttää kuitenkin lyhyen aikavälin lisätoimenpiteitä energiamarkkinoiden epätasapainon ja toimitusvarmuuden korjaamiseksi tulevina vuosina.

Voimakkaiden kysyntä- tai toimitushäiriöiden tapauksessa kaasun varastointi tarjoaa lisätoimituslähteitä ja edistää näin toimitusvarmuutta. Etenkin lämmityskauden aikana varastointi vähentää tarvetta kaasun tuonnille, ja varastoitu kaasu kattaaakin 25–30 prosenttia EU:ssa talvella kulutetusta kaasusta. Varastointi tasoittaa lisäksi kaasun hinnan kausivaihtelua.

Vastauksena vallitsevaan energiamarkkinoiden kriisiin toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2017/1938 lisättiin 1.7.2022 voimaan tulleen muutoksen (EU) 2022/1032 myötä kaasun varastointivaihtoehto. Kyseessä on määräaikainen unioninlaajuinen toimi kaasun toimitusvarmuuden takaamiseksi. Komission 23.3.2022 antaman asetusehdotuksen (KOM(2022) 135 lopullinen) mukaan selvästi koordinoituiden ja kiireellisten toimien toteuttaminen ottaen huomioon vallitsevan ennennäkemättömän geopoliittisen tilanteen sekä mahdollisten kaasun toimitushäiriöiden kuluttajille ja EU:n taloudelle aiheuttaman merkittävän uhan. Yhteisvastuutoimenpiteiden tukemisen ja varastojen täyttämistä koskevan vaatimuksen tavoitteena on varmistaa, että toimitusvarmuuteen liittyvät riskit minimoidaan aluetasolla.

1.2 Valmistelu

EU-säädöksen valmistelu

Komissio antoi 23.3.2022 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938 ja maakaasunsiirtoverkkoihin pääsyä koskevista edellytyksistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta (KOM(2022) 135 lopullinen). Asetusehdotuksen yhteydessä komissio julkaisi myös tiedonannon vaihtoehtoista lyhyen aikavälin toimiksi sähkön korkeisiin hintoihin puuttumiseksi sekä valmistautumisesta seuraavaan talvikauteen kaasun osalta (COM(2022) 138 final). Johtuen aiheen akuutista luonteesta sekä geopoliittisesta tilanteesta, komissio ei laatinut asetusehdotuksesta vaikutustenarviota eikä järjestänyt siitä julkista kuulemistä.

Valtioneuvosto antoi 13.4.2022 eduskunnalle kirjelmän U 31/2022 vp, jossa se suhtautui lähtökohtaisesti positiivisesti komission kaasuvarastoja koskevaan asetusehdotukseen. Valtioneuvosto kuitenkin piti tärkeänä, että Suomen erityisolosuhteet kaasun käyttäjämäna otetaan huomioon asetuksessa. Suomi on kaasun osalta käytännössä meren takana oleva saari suhteessa muuhun Eurooppaan. Suomi ei voi luopua nykyisistä varautumismenettelyistä, vaan komission ehdotus oli Suomen näkökulmasta lisävaatimus kansallisten varautumistoimenpiteiden päälle. Suomelle oli tärkeää, että asetuksessa huomioidaan myös varautuminen muilla polttoaineilla.

kuin kaasulla (öljy, nesteytetty maakaasu (LNG)). Lisäksi Suomi on joutunut investoimaan kii-reellisesti LNG-terminaalikapasiteetilla voidakseen irtautua Venäjältä toimitetusta putkikaasusta.

Eurooppa-neuvostossa käytiin asetusehdotuksesta keskustelu 24.–25.3.2022. Asetusehdotusta käsiteltiin energiatyöryhmän neljässä kokouksessa ja REV1-tekstiversioista keskusteltiin Core-per I:ssä 27.4.2022 ja REV2-tekstiversiosta 11.5.2022, jolloin neuvosto saavutti sovun mandaa-tista. Euroopan parlamentissa raportöörinä toimi Cristian Buşoi (EPP/RO). Epäviralliset trilo-gineuvottelut instituutioiden välillä aloitettiin 16.5.2022, ja ensimmäisessä trilogissa saavutetiin sopu jo suuresta osasta asetustekstiä. Toisessa trilogissa 19.5.2022 saavutettiin lopullinen sopu.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/1032 asetusten (EU) 2017/1938 ja (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta kaasun varastoinnin osalta¹ (jäljempänä *kaasuvarastoasetus*) tuli voimaan 1.7.2022. Sen sisältämät muutokset toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2017/1938 (jäljempänä *kaasun toimitusvarmuusasetus*) ovat voimassa 31.12.2025 saakka.

Hallituksen esityksen valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu virkatyönä työ- ja elinkeinoministeriön energiaosastolla. Val-mistelun tukena on ollut taustaryhmä, johon ovat kuuluneet Energiavirasto, Huoltovarmuuskes-kus, järjestelmä vastaava siirtoverkonhaltija Gasgrid Finland Oy ja työ- ja elinkeinoministeriön työllisyys ja toimivat markkinat –osasto.

Kaasuvarastoasetuksen kansallisesta toimeenpanosta järjestettiin lisäksi 16.6.2022 sidosryhmä-kuuleminen keskeisille kaasun käyttäjien ja energiateollisuuden edustajille. Tapaamisessa olivat edustettuina Energiavirasto, Huoltovarmuuskeskus, Gasgrid Finland Oy, Suomen Kaasuyhdis-tys ry, Kemianteollisuus ry, Elintarviketeollisuusliitto ry ja Metsäteollisuus ry.

Hallituksen esityksen luonnos oli lausuntokierroksella 2.8.–30.8.2022.

2 EU-säädöksen tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Kaasun toimitusvarmuusasetusta on sovellettu 1.11.2017 lukien. Merkittävän häiriön kaasun-saannissa on katsottu voivan vahingoittaa vakavasti EU-alueen taloutta ja sillä voi olla vakavia sosiaalisia vaikutuksia etenkin heikossa asemassa oleville asiakkaille. EU:n kaasun toimitus-varmuusasetuksella on pyritty varmistamaan vaikeiden ilmasto-olosuhteiden tai kaasun toimi-tushäiriöiden varalta kaasun keskeytymätön saanti etenkin suojuille asiakkaille. Tavoitteet tu-lisi saavuttaa kustannustehokkaimpien toimien avulla niin, ettei vääristetä kaasumarkkinoita. Lisäksi toimitusvarmuusasetuksella vahvistetaan jäsenvaltioiden keskinäistä yhteisvastuuta, ja sillä otettiin käyttöön yhteisvastuumekanismi välineenä lieventää sellaisen vakavan hätätilan-teen vaikutuksia unionissa, jossa yhteisvastuumekanismiin nojalla suojattujen asiakkaiden kaa-suntoimitukset ovat uhattuina jossakin jäsenvaltiossa.

Koska putkikaasun toimitushäiriöitä voi esiintyä milloin tahansa, säädetään uudessa kaasuva-rastoasetuksessa toimenpiteitä, jotka takaavat EU:n kaasuvastojen täyttötason. Kaasuvarasto-asetuksella reagoidaan vuoden 2022 poikkeukselliseen tilanteeseen kaasumarkkinoilla, ja täydet

¹ EUVL L 173/17, 30.6.2022

kaasuvarastot parantavat kaasun toimitusvarmuutta jo talvella 2022–2023. Kohonneen kaasun hintatason pelätään muuttavan merkittävästi markkinatoimijoiden kannusteita varastoida kaasua. Samaan aikaan ei käsillä olevassa geopoliittisessa tilanteessa voida poissulkea uusia kaasun toimitushäiriöitä. Koska EU:ssa ollaan edelleen vahvasti riippuvaisia tuontikaasusta, toimitushäiriöistä voi olla merkittävää haittaa sekä kansalaisille että EU:n taloudelle.

Kaasuvarastoasetuksella kaasun toimitusvarmuusasetukseen lisättiin määräaikainen velvollisuus varastoida kaasua vuosien 2022–2025 aikana. Tavoitteena on erityisesti varmistaa, että unionin kaasun varastointikapasiteettia, joka on ratkaisevan tärkeä toimitusvarmuuden varmistamiseksi, ei jää käyttämättä, ja että varastot voidaan jakaa koko unionissa yhteisvastuun hengessä. Kaasuvarastoasetuksen 6 a artiklan mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että sen alueella sijaitsevat ja kyseisen jäsenvaltion johonkin markkina-alueeseen suoraan yhteenliitetyt maanalaiset kaasuvastot täytetään vähintään 90 prosenttiin niiden kapasiteetista jäsenvaltion tasolla kunkin vuoden 1 päivään marraskuuta mennessä (täyttötavoite). Vuonna 2022 sovelletaan matalampaa 80 prosentin täyttötavoitetta asetuksen tultua voimaan kesken täyttökauden. Lisäksi jäsenvaltioille asetetaan välitavoitteita seuraavan vuoden touko-, heinä- ja helmikuulle (täyttöpolku). Maille, joilla on huomattava maanalainen varastointikapasiteetti, edellä esitetty velvoite voisi aiheuttaa suhteettoman rasitteen. Tämän huomioimiseksi kyseisten maiden osalta varastointivelvoite vähennetään 35 prosenttiin niiden keskimääräisestä vuotuisesta kaasunkulutuksesta edeltävien viiden vuoden aikana, tämän kuitenkin vaikuttamatta muiden jäsenvaltioiden velvoitteeseen osallistua asianomaisten maanalaisten kaasuvastojen täyttämiseen. Lisäksi jäsenvaltiot voivat tietyin edellytyksin laskea nesteytetyn maakaasun käsittelylaitoksissa varastoidut nesteytetyn maakaasun varastot varastointivelvoitteeseen. Täyttötavoitetta ei sovelleta, jos komissio on julistanut alueellisen tai unionin tason hätätilanteen kaasun toimitusvarmuusasetuksen 12 artiklan mukaisesti yhden tai useamman sellaisen jäsenvaltion pyynnöstä, joka on julistanut kansallisen hätätilanteen.

Jäsenvaltioilla, joilla ei ole omaa varastokapasiteettia, kuten Suomi, on velvollisuus osallistua varastointirasitteen jakoon. Ne ovat kaasuvastojen 6 c artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan pääsäännön mukaan velvollisia varmistamaan, että markkinatoimijoilla on varastointijärjestelyt sellaisten jäsenvaltioiden, joilla on maanalaisia kaasuvastojen, maanalaisten varastointilaitteistojen haltijoiden tai muiden markkinaosapuolten kanssa. Kyseisillä järjestelyillä tulee varmistaa vuosittain 1. päivään marraskuuta mennessä, että käytettävissä on sellaiset varastointimäärät, jotka vastaavat vähintään 15 prosenttia sen jäsenvaltion, jolla ei ole maanalaisia kaasuvastojen, keskimääräisestä vuotuisesta kaasunkulutuksesta viimeisten viiden vuoden aikana. Jos rajat ylittävät siirtokapasiteetti tai muut tekniset rajoitukset kuitenkin estävät jäsenvaltioita, jolla ei ole maanalaisia kaasuvastojen, käyttämästä täysimääräisesti 15 prosentin osuutta kyseisistä varastointimääristä, kyseisen jäsenvaltion on varastoitava ainoastaan teknisesti mahdolliset määrät. Jos tekniset rajoitukset eivät mahdollista sitä, että jäsenvaltio noudattaa ensimmäisessä alakohdassa säädettyä velvoitetta, ja kyseinen jäsenvaltio on ottanut käyttöön velvollisuuden varastoida muita polttoaineita kaasun korvaamiseksi, ensimmäisessä alakohdassa säädetty velvoite voidaan poikkeuksellisesti täyttää vastaavalla velvoitteella varastoida muita polttoaineita kuin kaasua. Asianomaisen jäsenvaltion on osoitettava tekniset rajoitukset ja toimenpiteen vastaavuus.

Kaasuvarastoasetuksen 6 c artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltio, jolla ei ole maanalaisia kaasuvastojen, voi 1 kohdasta poiketen kehittää taakanjakomekanismin yhden tai useamman sellaisen jäsenvaltion kanssa, jolla on maanalaisia kaasuvastojen (taakanjakomekanismi).

Kaasuvarastoasetuksen 6 c artiklan 5 kohdan mukaan, mikäli jäsenvaltiolla on alueellaan sijaitsevia maanalaisia kaasuvastojen ja kyseisten varastojen yhteenlaskettu kapasiteetti on suurempi kuin kyseisen jäsenvaltion vuotuinen kaasunkulutus, niiden jäsenvaltioiden, joilla ei ole

maalaisia kaasuvarastoja ja joilla on pääsy kyseisiin varastoihin, on 6 c artiklan 1 kohdan estämättä joko: a) varmistettava, että varastointimäärät vastaavat 1. päivään marraskuuta mennessä vähintään viiden viimeisen vuoden varastointikapasiteetin keskimääräistä käyttöä, joka on määritelty ottaen huomioon muun muassa kaasuvirrat kaasunottokausina viimeisten viiden vuoden aikana niistä jäsenvaltioista, joissa varastot sijaitsevat; tai b) osoitettava, että a alakohdan mukaisen velvoitteen kattamaa määrää vastaava varastointikapasiteetti on varattu. Jos jäsenvaltio, jolla ei ole maalaisia kaasuvarastoja, voi osoittaa, että ensimmäisen alakohdan a alakohdan mukaisen velvoitteen kattamaa määrää vastaava varastointikapasiteetti on varattu, sovelletaan 6 c artiklan 1 kohtaa. Myös tämän kohdan mukainen velvoite rajoitetaan 15 prosenttiin keskimääräisestä vuotuisesta kaasunkulutuksesta viimeisten viiden vuoden aikana asianomaisessa jäsenvaltiossa.

Koska kaasuvarastoasetuksella luotu varastointivelvoite on vastaus vallitseviin poikkeuksellisiin olosuhteisiin kaasumarkkinoilla, on sen soveltaminen rajoitettu päättymään 31.12.2025.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Kaasun käyttö Suomessa

Suomessa maakaasun käyttö on vähäistä suhteessa moniin manner-Euroopan maihin. Maakaasun kulutuksen (pois lukien maakaasuverkko ulkopuolinen käyttö) vuosittainen keskiarvo Suomessa vuosina 2017–2021 on ollut 25,8 terawattituntia. Tämä muodostaa keskimäärin noin 6,9 prosenttia vuosittaisesta kokonaisenergiankulutuksesta, kulutuksen painottuessa talvikuukausille. Erityisen korostunut merkitys maakaasulla onkin kylminä talvikuukausina, jolloin sitä voidaan käyttää tasaamaan energian kulutushuippuja. Pakkasjaksojen pituus ja talven lämpötilat vaikuttavat kulutukseen. Maakaasun käyttö on vähentynyt hitaasti vuosina 2017–2021.

Myös maakaasun kulutus rakenne Suomessa poikkeaa merkittävästi useimmista EU:n jäsenvaltioista. Suomessa maakaasua käytetään pääosin teollisuudessa sekä sähkön ja lämmön tuotannossa. Vuonna 2019 maakaasusta 84 prosenttia käytettiin energialähteenä ja 16 prosenttia raaka-aineena. Teollisuuden osuus maakaasun kulutuksesta oli 46 prosenttia ja lämmön ja sähkön tuotannon osuus 45 prosenttia. Pienasiakkaiden kulutuksen osuus oli vain noin 2 prosenttia kaasun kokonaiskulutuksesta. Suoran kaasulämmityksen piirissä on Suomessa vain noin 4000 asuinrakennusta. Nämä pienasiakkaat ovat suojatun asiakkaan asemassa ja niiden kaasun saanti on varmistettu varajärjestelmin kaikissa olosuhteissa Huoltovarmuuskeskuksen toimesta. Teollisuudessa ja voimalaitoksissa kaasun saannin vähenemiseen ja katkeamiseen on varauduttu korvaavilla polttoaineilla, pääasiassa erilaisin öljytuottein, joita on varastoitu.

Koska Suomessa ei ole omia kaasuvarastoja tai kaasuvarastoja, on kaasun käyttö tuonnin varassa. Kulutettu kaasu on pääsääntöisesti tuotu Venäjältä sekä Virosta Balticconnector-kaasuputken tultua käyttöön joulukuussa 2019. Kaasuputki mahdollistaa suomalaisille kaasun käyttäjille yhteyden Latvian suureen maanalaiseen kaasuvarastoon ja Liettuan (Klaipėda) LNG-terminaaliin. Maakaasun vuosittaisen tuonnin keskiarvo on vuosina 2017–2021 ollut 25,8 terawattituntia. Maakaasun toimitusvarmuus Suomessa on ollut hyvä, mutta tilanne on kuitenkin merkittävästi muuttunut vallitsevan geopoliittisen tilanteen myötä. Huoltovarmuuskeskus on tunnistanut Venäjältä tulevien kaasuntoimitusten pidempiaikaisen ja täyden keskeytymisen muodostavan kaasun toimitusvarmuusasetuksessa määritetyn toimitusnormin suhteen haastavimman tilanteen Suomessa (Huoltovarmuuskeskus: ”*Suunnitelmat maakaasun toimitusvarmuuden riskien ennaltaehkäisemisestä ja toimista toimitushäiriötilanteissa (hätäsuunnitelma) – Suomi*”. 29.10.2019). Putkikaasun tuonti Venäjältä lakkasi 21.5.2022.

Toisaalta on oletettavaa, että vallitseva kaasun toimituskriisi ja epävarma geopoliittinen tilanne kiihdyttävät toimijoiden siirtymää vaihtoehtoisiin energianlähteisiin, ja kaasun käyttötarve siten vähenee tulevaisuudessa. Maakaasun kulutus väheni 1.1.-31.8.2022 välisenä aikana vuoden 2021 vastaavaan jaksoon verrattuna 17,8 terawattitunnista 8,8 terawattituntiin eli noin 50 prosenttia, missä osaltaan taustalla vaikutti jo vuonna 2021 alkanut hintakehitys. Myös EU:n RE-PowerEU-suunnitelmaan² sisältyy tavoite fossiilisten polttoaineiden käytön nopeammasta vähentämisestä ja uusiutuvan energian käytön lisäämisestä sähköntuotannossa, teollisuudessa, rakennuksissa ja liikenteessä. Lisäksi nesteytetyn maakaasun saatavuuden kasvu Suomessa tulee vaikuttamaan putkikaasun tarvetta vähentävästi.

3.2 Velvoitevarastointi

Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetulla lailla (1070/1994) säädetään velvollisuudesta varastoida tuontipolttoaineita huoltovarmuuden turvaamiseksi (velvoitevarastointi). Velvoitevarastointi koskee kivihiiltä, raakaöljyä ja öljytuotteita sekä maakaasua. Maakaasun varastointivelvoitteesta säädetään lain 4 luvussa. Lain 10 §:n mukaan maakaasua on velvollinen varastoimaan maakaasulaitos, jolla tarkoitetaan laissa elinkeinonharjoittajaa, joka: 1) käyttää maakaasua maakaasumarkkinalain 3 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun siirtoverkkoon liitettyssä käyttöpaikassa; 2) vähittäismyy maakaasua maakaasumarkkinalain 3 §:n 3 kohdassa tarkoitettua jakeluverkon kautta välittömästi mainitun lain 3 §:n 28 kohdassa tarkoitetuille loppukäyttäjille; 3) käyttää nesteytettyä maakaasua lämpö- tai sähköenergian tuottamiseen; tai 4) jälleenmyy maakaasua tai nesteytettyä maakaasua käytettäväksi ajoneuvolain (82/2021) 2 §:n 27 kohdassa tarkoitettua moottorikäyttöisen ajoneuvon tai vesiliikennelain (782/2019) 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettua vesikulkuneuvon polttoaineena. Velvoitevarastolla tarkoitetaan hyödykevarastoa, jota varastointivelvollisen on lain nojalla kustannuksellaan pidettävä.

Lain 11 §:n mukaan maakaasulaitoksen varastointivelvoite on kunkin vuoden heinäkuun 1. päivästä alkaen neljäsosa edeltävän kalenterivuoden aikana käytetyn taikka vähittäis- tai jälleenmyydyin maakaasun ja nesteytetyn maakaasun energiasisällön määrästä vähennettynä sillä energiasisällön määrällä, joka vastaa maasta viedyn, valtion varmuusvarastoihin toimitetun, tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain mukaan varastointivelvolliselle maakaasulaitokselle myydyin taikka teolliseen tuotantoon tai kansainväliseen meriliikenteeseen käytetyn tai käytettäväksi myydyin maakaasun tai nesteytetyn maakaasun energiasisällön määrää. Huoltovarmuuskeskus vahvistaa vuosittain varastointivelvoitteen kokonaismäärän. Kaasun velvoitevarastojen määrä on noin 2,2 terawattituntia. Huoltovarmuuskeskus voi maakaasulaitoksen hakemuksesta vahvistaa, että maakaasun varastointivelvoite voidaan täyttää myös sellaisen korvaavan polttoaineen varastoinnilla, joka takaa vastaavan huoltovarmuuden. Maakaasua korvaavia polttoaineita ovat ensisijaisesti kevyt ja raskas polttoöljy sekä kaasuspesifistä käyttöä varten nestekaasu.

Velvoitevarastoinnista tulee pitää erillään valtion varmuusvarastot. Huoltovarmuuden tavoitteista annetun valtioneuvoston päätöksen (1048/2018) mukaan tuontiin perustuvan energian saantihäiriön varalta ja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi Huoltovarmuuskeskus pitää tuontipolttoaineita valtion varmuusvarastoissa siten, että maassa on käytettävissä keskimäärin viiden kuukauden normaalikulutusta vastaavat tuontipolttoainevarastot.

² Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, Eurooppa-neuvostolle, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle: REPowerEU-suunnitelma, COM(2022) 230 final.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on huolehtia tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain täytäntöönpanosta ja vuosittain vahvistaa varastointivelvoitteiden määrät sekä valvoa velvoitevarastoja ja niiden käyttöä.

Kaasuvarastoasetuksella säädetyn kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan mukainen kaasun varastointivelvoite Suomen ulkopuolella sijaitsevilla maanalaisissa kaasuvärsätoissa edellyttää maakaasun velvoitevarastoinnin sääntelyn täydentämistä kaasuvärsätoasetuksen voimassaoloajaksi.

3.3 Suojatut asiakkaat

Suojatulla asiakkaalla tarkoitetaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaan kotitalousasiakasta, joka on liitetty kaasunjakeluverkkoon. Lisäksi jäsenvaltio voi päättää sisällyttää määritelmään yhden tai useamman kategorian seuraavista edellyttäen, että a ja b alakohdassa tarkoitettujen yritysten tai palveluiden yhteinen osuus kaasun vuotuisesta loppukulutuksesta kyseisessä jäsenvaltiossa on enintään 20 prosenttia:

- a) pieni tai keskisuuri yritys, jos se on liitetty kaasunjakeluverkkoon,
- b) keskeinen sosiaalipalvelu, jos se on liitetty kaasun jakelu- tai siirtoverkkoon,
- c) kaukolämpölaitos siinä määrin kuin se toimittaa lämpöä kotitalousasiakkaille, pienille tai keskisuurille yrityksille tai keskeisille sosiaalipalveluille, edellyttäen, että tällainen laitos ei pysty vaihtamaan muihin polttoaineisiin kuin kaasuun.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 4 kohdan mukaan keskeisellä sosiaalipalvelulla tarkoitetaan asetuksessa terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyvää palvelua. Suomi ei ole ottanut käyttöön kaasun toimitusvarmuusasetuksen antamaa joustoa, ja suojattujen asiakkaiden määritelmään ovat näin ollen kuuluneet kaasunjakeluverkkoon liitetyt kotitalousasiakkaat.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan (toimitusnormi) mukaan toimivaltaisen viranomaisen on vaadittava, että sen määrittämät maakaasuyritykset toteuttavat toimenpiteet, joilla varmistetaan kaasun toimitukset suojatuille asiakkaille seuraavissa asetuksessa määritellyissä tilanteissa:

- a) äärimmäinen lämpötila seitsemän päivän huippuajanjaksona, joka tilastollisen todennäköisyyden mukaan esiintyy kerran 20 vuodessa;
- b) minkä tahansa 30 päivän ajanjakso, jona kaasun kysyntä on poikkeuksellisen suurta ja joka tilastollisen todennäköisyyden mukaan esiintyy kerran 20 vuodessa; ja
- c) 30 päivän ajanjakso suurimman yksittäisen kaasuinfrakstruktuurin häiriötilanteessa keskimääräisissä talvioloissa.

Jäsenvaltiot voivat täyttää kyseisen velvoitteen myös panemalla täytäntöön energiatehokkuustoimenpiteitä tai korvaamalla kaasun eri lähteestä peräisin olevalla energialla, edellyttäen, että toimilla saavutetaan vastaava suojan taso. Suomessa toimitusnormin toteutumisen varmistaa ensisijaisesti maakaasuyhtiö, joka myy kaasunjakeluverkkoon liitetulle kotitalousasiakkaalle maakaasua. Tarvittaessa muiden kuin suojattujen asiakkaiden kulutusta ohjataan markkinapohjaisilla toimilla, ja näin varmistetaan kaasun riittävyys suojatuille asiakkaille. Tilanteessa, jossa maakaasun syöttö siirtojärjestelmään on katkennut, muut asiakkaat vähentävät kaasun käyttöä

tai äärimmäisessä tapauksessa lopettavat sen kokonaan ja siirtyvät korvaaviin energianlähteisiin.

Kaasuvarastoasetus ei muuttanut kaasun toimitusvarmuusasetusta suojattujen asiakkaiden osalta.

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen asettama varautumisen ministerityöryhmä antoi keväällä 2022 työ- ja elinkeinoministeriölle ja Huoltovarmuuskeskukselle tehtäväksi selvittää maakaasun saannin riittävyyttä Suomessa venäläisen putkikaasun toimituksen mahdollisen päättymisen seurauksena. Tehdyissä selvityksissä ilmeni, että venäläisen putkikaasun toimituksen päättyessä Suomessa olisi joukko sellaisia terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden yksiköitä, jotka mahdollisesti eivät saisi kaasua toimintaansa ilman erityistoimenpiteitä. Näiden yksiköiden kaasun kulutus olisi yhteensä noin 300 gigawattituntia vuodessa. Vastaava riski ilmeni laajasti myös elintarviketuotannon yrityksillä. Myös näiden yritysten vuosikulutus on arvioitu 300 gigawattitunniksi. Tehtyjen selvitys perusteella on tarpeen arvioida kaasun toimitusvarmuusasetuksen tarkoittamien suojattujen asiakkaiden piirin laajentamista kansallisen liikkumavaran puitteissa.

3.4 Maakaasumarkkinalain 42 §

Maakaasumarkkinalain 42 §:ssä säädetään tukkumyyjän toimitusvelvollisuudesta. Tukkumyyjän, jolla on huomattava markkinavoima siirtoverkossa, on kyseisen säännöksen mukaan toimitettava tasapuolisin ehdoin Venäjän maakaasuverkkoon liitetyn yhdysputken kautta Suomeen hankkimaansa maakaasua vähittäismyyjille jakeluverkkojen kautta toimitettavaksi. Lisäksi pykälässä säädetään tukkumyyjälle velvoite ylläpitää julkisia maakaasun myyntiehtoja ja –hintoja ja niiden määräytymisperusteita sekä kielletään kohtuuttomat ja maakaasukaupan kilpailua rajoittavat ehdot. Energiavirasto voi määrätä tukkumyyjän toimittamaan kaasua edellä esitetyn mukaisesti vähittäismyyjille jakeluverkkoon toimitettavaksi. Pykälän tavoitteena on ollut määrävän markkina-aseman väärinkäytön estäminen.

Venäläisen putkikaasun toimituksen päätyttyä Suomeen 21.5.2022 ja siitä aiheutuvien Suomen maakaasumarkkinoiden kaasun hankintalähteiden ja maakaasun tukkumyyjien markkinaosuuksien muutosten johdosta kyseisen pykälän voidaan katsoa jääneen tarpeettomaksi.

3.5 Huoltovarmuuskeskus toimivaltaisena viranomaisena

Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa toimivaltaisella viranomaisella tarkoitetaan kansallista valtion viranomaista tai kansallista sääntelyviranomaista, jonka jäsenvaltio on asetuksen 3 artiklan mukaisesti nimennyt asetuksessa säädettyjen toimenpiteiden täytäntöönpanon varmistamista varten. Suomessa tehtävää on tosiasiallisesti hoitanut Huoltovarmuuskeskus.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä säädetään huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:ssä, jonka 1 momentin 4 kohdan mukaan tehtäviin kuuluu hoitaa velvoite- ja turvavarastointia. Näin ollen Huoltovarmuuskeskuksen toimivalta velvoitevarastoinnin osalta on laissa määritelty. Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle asetetaan kuitenkin muitakin tehtäviä, joihin kuuluu julkisen vallan käyttöä, kuten artiklan 11 mukaisen hätätilan julistaminen ja hätäsuunnitelmassa määriteltyjen toimien toteuttaminen, tai toimenpiteiden vaatiminen määrittämiltään maakaasualan yrityksiltä suojattujen asiakkaiden kaasun saannin varmistamiseksi. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisten tehtävien osalta toimivaltaisen viranomaisen asemasta ei tällä hetkellä ole riittävän selkeästi säädetty kansallisessa laissa.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Lisävarastointivelvoitteen määräaikainen sisällyttäminen tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin

Koska Suomessa ei ole maanalaisia kaasuvarastoja, on se kaasuvarastoasetuksella toimitusvarmuusasetukseen lisätyn 6 c artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaan velvollinen varmistamaan, että kansallisilla markkinatoimijoilla on sellaisten maanalaisten varastointijärjestelmien operaattoreiden tai muiden markkinatoimijoiden kanssa, jotka sijaitsevat jäsenvaltioissa, joissa on maanalaisia varastointilaitoksia, sellaiset järjestelyt, joilla varmistetaan vuosittain 1. marraskuuta mennessä käyttöön varastomäärä, joka vastaa vähintään 15 prosenttia Suomen viiden edellisen vuoden aikaisen keskimääräisen kaasun vuosikulutuksen määrää, pois lukien maanalaiset varastot. Jos rajat ylittävä siirtokapasiteetti tai muut tekniset rajoitukset kuitenkin estävät jäsenvaltioita, jolla ei ole maanalaisia kaasuvarastoja, käyttämästä täysimääräisesti 15 prosentin osuutta kyseisistä varastointimääristä, kyseisen jäsenvaltion on varastoitava ainoastaan teknisesti mahdolliset määrät.

Kaasuvarastoasetuksen mukaiseen varastointivelvoitteeseen kohdistuu kaksi poikkeusta, joita esitetään hyödynnettäviksi soveltuvin osin (ks. alla kohta 7.1). Teknisten rajoitusten estäessä pääsäännön mukaisen velvoitteen noudattamisen, ja kun jäsenvaltiossa on käytössä velvollisuus varastoida muita polttoaineita kaasun korvaamiseksi, velvoite voidaan täyttää vastaavalla velvoitteella varastoida muita polttoaineita kuin kaasua. Vaihtoehtoisesti velvoitteen määrä voidaan laskea pohjautuen vähintään viiden viimeisen vuoden käyttöön varastointikapasiteeteista, joihin Suomella on pääsy ja jotka sijaitsevat jäsenvaltiossa, jonka yhteenlaskettu maanalainen kaasun varastointikapasiteetti on suurempi kuin kyseisen jäsenvaltion vuotuinen kaasunkulutus.

Lisävarastointivelvoite esitetään sisällytettäväksi väliaikaisesti tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin. Kaasuvarastoasetuksen mukaisesti lisävarastointivelvoite on määräaikainen ja sitä sovelletaan vuosina 2022–2025. Lisävarastointivelvoite esitetään kohdistuvaksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 10 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisiin maakaasulaitoksiin, mukaan lukien 11 §:n nojalla velvoitevarastoinnista vapautetut toimijat. Lisävarastointivelvoitteen piiriin tulisi siten myös teolliseen tuotantoon käytetty maakaasu, jonka käyttö 11 §:n 2 momentin mukaan muutoin vähennetään maakaasulaitoksen varastointivelvoitteesta. Lakimuutoksella ei esitetä laajennettavaksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 4 luvun mukaista velvoitevarastointia, vaan pyritään turvaamaan koko kaasumarkkinoiden kaasun saanti poikkeuksellisessa markkinatilanteessa. Näin ollen katsotaan perustelluksi lisävelvoitteen ulottaminen tasapuolisesti kaikkiin tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 10 §:n 1 ja 2 kohdan mukaisiin maakaasulaitoksiin. Koska teollisuuden osuus maakaasun kokonaiskulutuksesta on viime vuosina ollut lähes 50 prosenttia, lisävarastointivelvoitteen rajaaminen yksinomaan nykyisiin velvoitevarastoinnista vastaaviin markkinatoimijoihin muodostaisi kohtuuttoman lisärasitteen kyseisille toimijoille.

Suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentaminen

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaista joustoa suojattujen asiakkaiden määritelmään esitetään hyödynnettäväksi ja määritelmää laajennettavaksi kattamaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan a alakohtaan lukeutuvat elintarvikehuoltoon osallistuvat elintar-

veteollisuuden toimijat siinä määrin kuin ne eivät pysty vaihtamaan kaasua muihin polttoainesiin, sekä b alakohdan mukaiset keskeiset yhteiskunnalliset palvelut. Määritelmä esitetään lisätäväksi maakaasumarkkinalakiin.

Jotta suojattujen asiakkaiden kaasunsaanti pystytään tosiasiallisesti turvaamaan, on määritelmä säilytettävä mahdollisimman suppeana, lisäten siihen vain yhteiskunnan toiminnan ja huoltovarmuuden kannalta kriittiset toimijat, jotka samanaikaisesti täyttävät kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaiset suojattujen asiakkaiden määritelmän edellytykset.

Maakaasumarkkinalain 42 §:n kumoaminen

Maakaasumarkkinalain 42 §:n säännös tukkumyyjän toimitusvelvollisuudesta esitetään kumottavaksi tarpeettomana venäläisen vientimonopolin katkaistua putkikaasun toimituksen Suomeen toukokuussa 2022. Kaasun hankintalähteet ja tukkumarkkinoiden kilpailutilanne Suomessa tulevat muuttumaan tämän vuoksi siinä määrin merkittävästi, että säännökselle ei uudessa tilanteessa nähdä olevan enää tarvetta.

Huoltovarmuuskeskuksen nimeäminen toimivaltaiseksi viranomaiseksi

Huoltovarmuuskeskus esitetään nimettäväksi kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaiseksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi huoltovarmuuden turvaamisesta annetussa laissa. Nimeäminen lain tasolla selkeyttää nykyistä tilannetta, lisää hallinnon läpinäkyvyyttä sekä turvaa Huoltovarmuuskeskuksen asemaa toimivaltaisena viranomaisena esimerkiksi mahdollisissa sen tekemiin päätöksiin liittyvissä ongelmatilanteissa.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

Vaikutukset kaasun toimitusvarmuuteen ja huoltovarmuuteen

Kaasun lisävarastointivelvoitteella pyritään turvaamaan kaasun riittävyys voimakkaiden kysyntäpiikkien ja toimitushäiriöiden tapauksissa, ja tätä kautta esityksellä on vaikutuksia yhteiskunnan ja talouden toiminnan turvaamiseen. Vastaavasti pyritään myös vähentämään riskiä markkinaehtoiset toimet ylittävien toimenpiteiden käyttöönoton tarpeelle, kuten sille, että kaasun toimituksia tietyille käyttäjäryhmille jouduttaisiin rajoittamaan.

Suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentaminen parantaa myös osaltaan yhteiskunnan huoltovarmuutta ja toimintakykyä turvaten huoltovarmuuden kannalta kriittisten palveluiden ja yritysten toimintamahdollisuuksia. Suomessa on sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoita, kuten sairaaloita, joiden toiminta on riippuvaista kaasun saannista. Lisäksi on havaittu olevan sairaaloiden tukipalveluita tuottavia kaasun saannista riippuvaisia toimijoita. Huomiota on kiinnitettävä myös elintarviketeollisuuden energiansaannin turvaamiseen huoltovarmuuskriisin välttämiseksi.

Suojattujen asiakkaiden määritelmällä on merkitystä kaasun toimitusvarmuusasetuksen 11 artiklan mukaisen hätätilan julistamisessa. Artiklan 1 kohdan c alakohdassa säädetään kolmiporaisen kriisitasoluokituksen korkeimmasta tasosta, hätätilasta, jonka täyttymisen edellytyksiin kuuluu se, ettei erityisesti suojattujen asiakkaiden kaasuntoimituksia voida turvata pelkillä markkinapohjaisilla toimenpiteillä. Suojattujen asiakkaiden määritelmän laajuus voi näin ollen vaikuttaa edellytyksiin, joilla hätätila julistetaan ja sen myötä siihen, milloin markkinapohjaiset toimet ylittäviä toimenpiteitä voidaan ottaa käyttöön kaasun toimitusten turvaamiseksi suojuille asiakkaille.

Lisäksi suojattujen asiakkaiden määritelmä vaikuttaa välillisesti kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 6 alakohdan mukaiseen yhteisvastuumekanismin nojalla suojattujen asiakkaiden määritelmään keskeisten yhteiskunnallisten palveluiden osalta, ja näin ollen vaikuttaa myös kaasun toimitusvarmuusasetuksen 13 artiklan mukaisen yhteisvastuumekanismin toimintaan. Suomi voisi pyytää muutoksen johdosta yhteisvastuumekanismiin perustuvaa kaasuntoimitusta Virolta kotitalousasiakkaiden lisäksi myös muun keskeisen yhteiskunnallisen palvelun kuin koulutus- ja julkishallinnon palvelun kaasun käyttöä varten. Vastaavasti näiden palveluiden kaasunkäyttö olisi suojattu mahdolliselta keskeytykseltä Viron pyytäessä yhteisvastuumekanismin mukaista kaasuntoimitusta Suomelta.

Taloudelliset vaikutukset

Kaasumarkkinoiden normaalitilanteessa kaasuvälikantoja täytetään kevät-, kesä- ja syyskauden aikana, jolloin kaasun markkinahinta on halvempi kuin talven huippukulutustilanteissa. Vastaavasti kaasua otetaan varastosta talven huippukulutusaikana, jolloin kaasun markkinahinta on korkeimmillaan. Lähtökohtaisesti kaasun varastointi talvikausien varalle tasoittaa kaasun markkinahintoja ja vähentää kaasun hankintakustannuksia. Kaasumarkkinoiden normaalitilanteessa kaasun varastointi vähentääkin kaasualan yritysten ja kaasun käyttäjien kustannuksia. Suomen kaasumarkkinoiden siirtyminen putkikaasun hankinnasta LNG-pohjaiseen kaasunhankintaan tulee myös lisäämään kaasuvälikantojen käyttöä kaupalliselta pohjalta. Tämän perusteella oletetaan, että Suomeen kohdistuva varastointivelvoite tulee todennäköisesti täyttymään kaupallisin perustein. Näin on tapahtumassa jo talven 2022-2023 varastointivelvoitteen osalta, vaikka ehdotettavaa lisävarastointivelvoitetta ei vielä ole edes voimassa.

Nykyisessä kaasumarkkinoiden häiriötilanteessa lisävarastointivelvollisuus voi kuitenkin tarkoittaa hintariskin realisoitumista varastointivelvollisille markkinatoimijoille. Kaasun tarjonnan ollessa nykyisessä markkinatilanteessa rajoitettua ja hintojen ollessa korkealla, voivat markkinatoimijat joutua hankkimaan varastoitavaa kaasua korkeammalla hinnalla kuin kaasun hinta voisi olla sen käyttöajankohtana tai kaasuntoimittaja saisi siitä myöhemmin myyntituloa. Lisävarastointivelvoitteesta voi syntyä erityistä kustannusriskiä sellaisille varastointivelvollisille, jotka ovat vähentäneet voimakkaasti kaasun käyttöään, mutta jotka joutuvat varastointivelvoitteen johdosta varastoimaan kaasua suhteessa enemmän kuin niiden laskenut kaasunkäyttö edellyttäisi.

Kaasunkulutus on ollut Suomessa vuosina 2017–2021 keskimäärin 25,78 terawattituntia, josta 15 prosenttia on noin 3,67 terawattituntia. Kaasun hinnanvaihteluiden ollessa vallitsevassa markkinatilanteessa suuria, on tarkan kustannusarvion tekeminen lisävarastointivelvoitteen taloudellisista vaikutuksista haastavaa. Vuoden 2022 tammikuun ja heinäkuun välisenä aikana markkinahinta on käynyt alimmillaan noin 70 €/MWh:n ja korkeimmillaan noin 225 €/MWh:n tasoilla. Heinäkuun 2022 puolivälin mukaisella hinnalla (noin 175 €/MWh) laskettuna 15 prosentin vuotuista kaasunkulutusta vastaavan kaasumäärän arvo yksinomaan kaasuna varastoitaisessa olisi ollut noin 642 miljoonaa euroa. Kaasuvälikantoasetus sisältää poikkeuksen, jonka mukaan velvoite voidaan täyttää jo olemassa olevalla velvoitteella varastoida muita polttoaineita kaasun korvaamiseksi (ks. alla kohta 7.1). Kaasun velvoitevarastojen määrä Suomessa on tällä hetkellä noin 2,2 terawattituntia. Velvoitevarastot ylittävän varastointivelvoitteen mukaisen kaasumäärän (1,47 TWh) arvo heinäkuun 2022 puolivälin mukaisella hinnalla olisi näin ollen ollut 257 miljoonaa euroa. Vaihtoehtoisesti varastointimäärä voidaan laskea suomalaisten toimijoiden Latvian *Inčukalnsiin* viiden edeltävän vuoden ajan varastoiman kaasun määrän mukaisesti, jolloin varastointivelvoite vuosien 2017–2021 mukaan olisi 0,96 TWh, ja varastoidun kaasun arvo noin 168 miljoonaa euroa.

Lisäksi tulee huomioida kaasuvaramon palvelutariffit, jotka Latvian *Inčukalnsissa* ovat noin 1 €/MWh kaudella 2022–2023. Lisävarastointivelvoitteen täyttämisen varastointikustannus olisi siten noin 1-1,5 miljoonaa euroa.

Lisävarastointivelvoite koskisi noin 50 toimijaa. Kustannukset jakautuisivat varastointivelvoisille markkinatoimijoille suhteessa niiden osuuteen kaasun kulutuksesta. Tältä osin on huomattava, että yksittäisellä toimijalla voi olla useita käyttökohteita siirtoverkossa.

Sekä edellä esitettyihin kustannusarvioihin että varastoidusta kaasusta myöhemmin saataviin tuloihin kohdistuvaan hintatasoon liittyy kuitenkin vallitsevasta markkinatilanteesta johtuen huomattavaa epävarmuutta. Lisäksi yrityksille kohdistuvan taloudellisen rasitteen arviointia hankaloittaa varastointivelvoitteen vaihtoehtoiset laskentatavat, sekä mahdollisuus toteuttaa varastointi vaihtoehtoisilla polttoaineilla. Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 11 §:n nojalla velvoitevarastoinnista vapautetuille toimijoille voi varastoitavan polttoaineen hankintakustannusten lisäksi muodostua myös muita toimijoita suurempia kustannuksia varastojärjestelyjen perustamisesta. Toisaalta esitys myös helpottaisi maakaasulaitosten vaihtoehtoisin polttoaineisiin perustuvien velvoitevarastojen käyttöönottoa lisävarastointivelvoitteen voimassaoloaikana. Kaavamaista yritys kohtaista arviota talousvaikutuksille ei näin ollen ole mahdollista toteuttaa.

Koska keskimääräinen vuosittainen kaasunkulutus lasketaan kutakin vuotta edeltävien viiden vuoden kulutuksen perusteella, tulee velvoitteen suuruus todennäköisesti pienenevään tulevana vuosina, kun huomioidaan vallitsevan kaasumarkkinatilanteen aiheuttama siirtymä pois kaasun käytöstä. Lisäksi on huomattava, että lisävarastointivelvoite ei ole pysyvä, ja voi aiheuttaa lisäkustannuksia vain neljän talven osalta (2022–2025).

EU:n laajuinen velvoite varastoida ja näin ollen ostaa kaasua markkinoilta hintojen ollessa korkealla voi vaikuttaa edelleen tilapäisesti hintoja nostavasti. Toisaalta esityksellä arvioidaan olevan markkinoiden toimintaa vakauttava vaikutus varastoinnin tasatessa pidemmällä aikavälillä kaasun hinnan kausivaihtelua. Korkeilla kaasunhinnoilla on kielteisiä vaikutuksia niin kansalaisyhteiskuntaan kuin yrityksiin, sekä kerrannaisvaikutuksia kansantaloudessa. Hintoja tasaavan vaikutuksen voidaan katsoa olevan erityisen merkittävä EU:n kaasuvaramonasetuksen asettaessa varastointivelvoitteita unionin laajuisesti. Kaasuvaramonasetuksen 7 johdantokappaleen mukaisesti hyvin toimivat kaasun sisämarkkinat takaavatkin parhaiten kaasun toimitusvarmuuden koko unionissa, ja tämä puolestaan vähentää yksittäisten jäsenvaltioiden riskiä kaasun toimitushäiriöistä aiheutuville haitallisille vaikutuksille.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentaminen lisää osaltaan kaasun toimitusten turvaamiseksi vaadittavien toimenpiteiden volyyymiä. Kotitaloudet, keskeiset yhteiskunnalliset palvelut ja elintarviketeollisuus kuluttivat vuosina 2019 ja 2020 noin 900 gigawattituntia kaasua vuodessa. Vuonna 2021 se olisi ollut noin 4 prosenttia kaasun kokonaiskulutuksesta. Koska kulutusmäärä on jakautunut lähes tasan kyseisten kolmen ryhmän kesken, arvioidaan esitetyn suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentamisen noin kolminkertaistavan tarvittavan kaasun määrän, joka vaaditaan suojattujen asiakkaiden kaasun toimitusten turvaamiseksi verrattuna nykytilanteeseen, jossa suojattuja ovat vain kotitalousasiakkaat. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan 6 alakohdan mukaan toimivaltaisten viranomaisten on varmistettava, että toimitukset suojatuille asiakkaille taataan tavalla, joka ei haittaa energian sisämarkkinoiden asianmukaista toimintaa, ja hintaan, joka heijastelee toimitusten markkina-arvoa.

Maakaasulaitosten mahdollisuus käyttää vaihtoehtoisten polttoaineiden muodossa olevia velvoitevarastojaan nykyistä helpommin lisää puolestaan Huoltovarmuuskeskuksen valtion varmuusvarastoinnin kustannuksia, koska keskus joutuu täydentämään vastaavalla määrällä valtion varmuusvarastoissa olevien polttoaineiden määrää, jotta voidaan pitää kiinni huoltovarmuuden tavoitteista annetun valtioneuvoston päätöksen (1048/2018) mukaisesta tavoitteesta ylläpitää maassa käytettävissä keskimäärin viiden kuukauden normaalikulutusta vastaavia tuontipolttoainevarastoja. Tarkkaa arviota lisäkustannusten määrästä on vaikea laatia, koska maakaasulaitosten velvoitevarastojen mahdollista lisäkäyttöä ei voida ennakoita.

Huoltovarmuuskeskus on arvioinut, että lisäkulu laajemmasta suojattujen asiakkaiden varautumisesta ja EU:n kaasuvaramuutosasetuksen johdosta muodostuvista kuluista olisi sille yhteensä noin 2,2 miljoonaa euroa vuodessa. Suojattujen asiakkaiden osalta arvio kattaa esityksen mukaisten sosiaali- ja terveysalan sekä elintarviketeollisuuden toimijoiden kaasunsaannin turvaamisen 30 vuorokauden ajaksi. Lisäksi Huoltovarmuuskeskuksen tehtävien arvioidaan lisääntyvän, mikä kasvattaa vähäisissä määrin työvoimakustannuksia. Merkittävin osa arvioiduista kuluista muodostuu kuitenkin suojattujen asiakkaiden varautumiseen liittyvistä kustannuksista. Arvioitu summa ei sisällä maakaasun tai nesteytetyn maakaasun lisähankintaa.

Esityksellä ei arvioida olevan suoria vaikutuksia valtion talousarvioon.

Ympäristövaikutukset

Koska ehdotus kaasuvaramuutosasetukseksi oli poliittisesti arkaluonteinen ja kiireellinen, ei vaikutustenarviointia EU-tasolla tehty. Lisäksi on huomattava, että kyseessä on määräaikaisten EU-oikeudellisten sitovan velvoitteen kansallinen toimeenpano, jolla pyritään turvaamaan jo olemassa olevaan käyttöön kohdistuva kaasun saanti vallitsevissa poikkeuksellisissa oloissa. Esityksen tavoitteena ei siis ole lisätä taikka vähentää kaasunkäyttöä. Ympäristövaikutusten arvioiminen edellyttäisi tietoa paitsi siitä, miten kaasuvaramuutosasetus tosiasiallisesti vaikuttaa kaasun käyttömäärien kehitykseen, myös siitä, mihin vaihtoehtoihin energianlähteisiin kaasunkäyttäjät siirtyisivät ilman kaasun varastointivelvoitteella turvattua kaasun saantia. Kyseistä arviointia ei nykytiedon valossa ole mahdollista tehdä.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Varastointivelvoite

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan 2 kohdassa säädetään varastointijärjestelyille vaihtoehtoisesta taakanjakomekanismista. Sen mukaan jäsenvaltio, jolla ei ole maanalaisia kaasuvaramuutosasetuksia, voi kehittää taakanjakomekanismin yhden tai useamman jäsenvaltion kanssa, joilla on maanalaisia kaasuvaramuutosasetuksia. Taakanjakomekanismin tulee perustua kaasun toimitusvarmuusasetuksen artiklan 7 mukaisen riskiarvioinnin asiaankuuluviin tietoihin. Lisäksi 6 c artiklan 2 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on tullut ilmoittaa taakanjakomekanismeista komissiolle viimeistään kahden kuukauden kuluttua kaasuvaramuutosasetuksen voimaantulopäivästä, 1.9.2022 mennessä. Suomen osalta kyseisen kaltaista taakanjakomekanismia ei ole suunniteltu toteutettavaksi muiden jäsenvaltioiden kanssa. Tiedossa ei myöskään ole, että muutkaan jäsenvaltiot olisivat valinneet taakanjakomekanismia varastointivelvoitteen toteutustavaksi.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan 4 kohta mahdollistaa, että jäsenvaltiot, joilla ei ole maanalaisia kaasuvarastoja, voivat tarvittaessa tarjota markkinaosapuolille tai siirtoverkonhaltijoille kannustimia tai taloudellisia korvauksia tulovajeesta tai varastointivelvoitteiden noudattamisesta aiheutuvista kuluista. Edellytyksenä on, että tulovajetta tai kuluja ei voida kattaa tuloilla. Kannustin tai kustannusten korvaus voidaan rahoittaa perimällä vero, mutta tällainen vero ei saa kohdistua rajat ylittäviin yhteenliittäntäpisteisiin. Komission 8.3.2022 julkaiseman REPowerEU -tiedonannon (COM(2022) 108 final) mukaan jäsenvaltioiden kaasuntoimittajille varastointivelvoitteen täyttämiseksi antama tuki voidaan katsoa SEUT 107 artiklan 3 kohdan c alakohdan mukaiseksi tueksi. Kyseisen säännöksen mukaan tukea tietyn taloudellisen toiminnan tai talousalueen kehityksen edistämiseen voidaan pitää sisämarkkinoille sopivana, jos se ei muuta kaupankäynnin edellytyksiä yhteisen edun kanssa ristiriitaisella tavalla. Komission tiedonannon mukaisesti kyseinen tuki voisi käytännössä olla esimerkiksi taakaus kaksisuuntaisen hinnanosopimuksen muodossa.

Suomen varastointijärjestelyt esitetään toteutettavaksi mahdollisimman suurilta osin hyödyntäen kaasuvarastoasetuksen sisältämiä joustoja tai kattamalla velvoitetta jo voimassa olevan velvoitevarastoinnin kautta (ks. alla kohta 7.1). Tältä osin onkin huomattava, että tuontipolttoaineiden varastoinnista annetun lain 1 §:n mukaisesti varastointivelvollisen on pidettävä velvoitevarastointiin kuuluvaa hyödykevarastoa omalla kustannuksellaan. Myös kaasuvarastoasetuksen 16 johdantokappaleessa todetaan, että jäsenvaltioiden on mahdollisuuksien mukaan asetettava markkinapohjaiset toimenpiteet etusijalle täyttötavoitteiden saavuttamisessa. Vaikka kyseinen johdantokappale kohdistuu maanalaisia kaasuvarastoja omaavien jäsenvaltioiden varastojen täyttövelvoitteeseen, voidaan sen katsoa asetuksen systemaattisen tulkinnan valossa soveltuvan myös 6 c artiklan mukaisiin varastointijärjestelyihin. Varastointivelvoitteen markkinaehtoinen toteuttaminen sai kannatusta 16.6.2022 järjestetyssä sidosryhmäkuulemisessa. Edellä esitetyn vuoksi esitys ei sisällä ehdotusta 6 c artiklan 4 kohdan mahdollistamista taloudellisista kannustimista.

Suojatut asiakkaat

Kotitalousasiakkaat, jotka on liitetty kaasunjakeluverkkoon, kuuluvat kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisesti suojattujen asiakkaiden määritelmän piiriin. Jäsenvaltio voi kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 alakohdan mukaisesti päättää sisällyttää määritelmään yhden tai useamman kohdassa mainituista kategorioista. Määritelmän laajuutta arvioitaessa tulee huomioida tavoite turvata yritysten ja palveluiden toimintaedellytykset ja toisaalta tosiasialliset edellytykset toteuttaa tarvittavat toimenpiteet suojattujen asiakkaiden kaasunsaannin varmistamiseksi. Laajempi määritelmä edellyttää vastaavasti myös suurempia resursseja kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan mukaisen toimitusnormin toteuttamiseksi. Lisäksi on katsottu, että rajatulla suojattujen asiakkaiden määritelmällä turvataan eurooppalaisten yhteisvastuukanismien toimintaa (ks. C- 226/16 *Eni ym.*, julkisasiamies *Mengozzin* ratkaisuehdotus, kohta 54).

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaisesti suojattujen asiakkaiden määritelmään voidaan sisällyttää pieni ja keskisuuri yritys, jos se on liitetty kaasunjakeluverkkoon. Kategoria on siis tältä osin yleisluonteinen, eikä sitä ole rajoitettu tietyllä toimialalla tai tietyissä yhteiskunnallisissa tehtävissä toimiviin yrityksiin. On kuitenkin katsottava, että yleisesti pieniä ja keskisuuria yrityksiä koskevan määritelmän sijaan on perustellumpaa pyrkiä turvaamaan huoltovarmuuden ja väestön ruokahuollon kannalta keskeisen elintarviketeollisuuden pienten ja keskisuurten yritysten kaasun saanti. Lisäksi katsotaan, että yleisluonteinen pienten ja keskisuurten yritysten sisällyttäminen kansallisesti määritelmän piiriin voisi vaikeuttaa kaasun toimitusnormin toteuttamista.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan c alakohta mahdollistaa suojattujen asiakkaiden määritelmän piiriin lisättävän myös kaukolämpölaitokset siltä osin kun ne toimittavat lämpöä suojatuille asiakkaille. Kyseiseen kategoriaan kuuluvien laitosten kaasun kulutusmääriä on kuitenkin haastavaa arvioida tulevassa kehityksessä, ja näin ollen katsotaan, että korvaavat polttoaineet ovat edelleen soveltuvampi vaihtoehto kyseisten laitosten toiminnan varmistamiseksi.

Toimivaltainen viranomainen

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n 2 momentin mukaan muista kuin 1 momentissa säädetyistä huoltovarmuuden turvaamiseksi tarpeellisista Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä voidaan säätää valtioneuvoston asetuksella. Koska kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisen toimivaltaisen viranomaisen tehtäviin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä, katsotaan, ettei lakia alemman asteisessa säännöksessä toteutettu nimeäminen olisi riittävää (ks. alla kohta 7.3).

Toimivaltaisen viranomaisen nimeämisessä vaihtoehtona Huoltovarmuuskeskukselle voidaan nähdä Energiavirasto, joka on nimetty riskeihin varautumisesta sähköalalla ja direktiivin 2005/89/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/941 tarkoittamaksi toimivaltaiseksi viranomaiseksi. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisen toimivaltaisen viranomaisen tehtävät soveltuvat kuitenkin Energiavirastoa paremmin Huoltovarmuuskeskukselle, jolla on muitakin polttoainehuollon varautumiseen ja polttoainesten saatavuuden varmistamiseen liittyviä tehtäviä. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisia toimivaltaisen viranomaisen tehtäviä olisikin vaikea rajata muulle viranomaiselle suhteessa Huoltovarmuuskeskuksen nykyisiin tehtäviin maan polttoainehuollon varmistamisessa. Myös Huoltovarmuuskeskukselle kertynyt kokemus kaasun toimitusvarmuuden varmistamisessa puoltaa sen nimeämistä toimivaltaiseksi viranomaiseksi.

5.2 Muiden jäsenvaltioiden suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Varastointivervoite

Suomea vastaava kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan mukainen velvoite varmistaa 15 prosentin kaasunkulutusta vastaavat varastointijärjestelyt kohdistuu jäsenvaltioihin, joilla ei ole omia maanalaisia varastoja. Näihin maihin kuuluvat Viro, Liettua, Irlanti, Slovenia, Luxemburg, Kreikka, Kypros ja Malta. Kaasuvastastoasetuksen 6 a–6 d artiklaa ei kuitenkaan sovelleta Irlantiin, Kyprokseen tai Maltaan niin kauan kuin niitä ei ole liitetty suoraan minkään muun jäsenvaltion yhteenliitettyyn kaasuverkkoon. Koska asetus, jolla velvoitteesta säädetään, on tullut voimaan 1.7.2022, ei muiden Suomen kaltaisten jäsenvaltioiden suunnitelmista tai toteuttamista keinoista ole vielä tarkkaa tietoa.

Suojatut asiakkaat

Suomessa käytössä oleva suppein kaasun toimitusvarmuusasetuksen mahdollistama määritelmä on EU:n laajuudessa vertailussa harvinainen, ja useimmat jäsenvaltiot ovat sisällyttäneet määritelmään yhden tai useampia kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan mukaisista kategorioista. Määritelmien laajuus ja sisältö vaihtelevat. Vuonna 2017 minimimääritelmä oli käytössä viidessä jäsenvaltiossa ja kaikki kolme lisäkategoriaa sisältävä määritelmä puolestaan seitsemässä jäsenvaltiossa. Vain keskeiset yhteiskunnalliset palvelut oli lisätty määritelmään viidessä jäsenvaltiossa, ja vain kaukolämpö kahdessa jäsenvaltiossa. Lisäksi kahdessa jäsenvaltiossa määritelmä kattoi kotitalousasiakkaiden lisäksi sekä keskeiset yhteiskunnalliset palvelut

että pienet ja keskisuuret yritykset, ja yhdessä jäsenvaltiossa kotitalousasiakkaiden lisäksi keskeiset yhteiskunnalliset palvelut ja kaukolämmön. Yleisin määritelmään sisällytetty kategoria oli näin ollen keskeiset yhteiskunnalliset palvelut. (Council of European Energy Regulators: *Status Review on application of the Supply Standard foreseen in the Security of Supply Regulation*. 17.10.2018. Vastaukset puuttuivat Bulgarialta, Romanianilta ja Slovenialta, sekä Maltalta, johon ei sovelleta kaasun toimitusvarmuusasetusta.)

Esimerkiksi Ruotsissa on käytössä Suomen nykyistä määritelmää vastaava, vain kotitalousasiakkaat kattava määritelmä. Virossa määritelmän piiriin on lisätty yritykset, jotka tuottavat lämpöä asuntojen lämmitykseen, ja jotka eivät pysty käyttämään muuta polttoainetta kuin maa-kaasua. Osassa jäsenmaita kaasun toimitusvarmuusasetuksen mahdollistamien kategorioiden määritelmiä on tarkennettu edelleen. Esimerkiksi Saksassa määritelmään sisältyvät kotitalousasiakkaiden lisäksi muut loppukäyttäjät, jotka ovat liittyneet kaasun jakeluverkkoon, ja joihin sovelletaan standardoituja kuormitusprofiileja, tai kaasun jakeluverkkoon liittyneet loppukäyttäjät, jotka toimittavat kotitalousasiakkaille lämpöä, mutta vain niiltä osin kuin on tarpeellista lämmöntoimituksen osalta. Tämän lisäksi määritelmään on Saksassa lisätty kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan b ja c alakohdan mukaiset kategoriat. Irlannissa määritelmään on puolestaan lisätty kotitalousasiakkaiden ja tietyjen pienten yritysten lisäksi sairaalat ja hoitolaitokset, korkean turvallisuustason vankilat sekä kaukolämpöjärjestelmät ja kansallisen sääntelyviranomaisen määrittämät yhteiskunnalliset palvelut. Tanskassa puolestaan kansallinen sääntelyviranomainen vahvistaa vuosittain kaasun käyttömäärärajan, jonka perusteella määritelmään kuuluvat yritykset ja palvelut määräytyvät. Määritelmään kuuluvat kaikki kolme lisäkategoriaa, ja käyttömäärärajalla varmistetaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisen 20 prosentin kaasunkulutusta vastaavan raja-arvon noudattaminen.

Jäsenvaltioiden kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan nojalla käyttöönottamat määritelmät eroavat näin ollen huomattavasti toisistaan. Suoittuina asiakkaiden määritelmät ovatkin muodostuneet jäsenvaltioissa pitkälti kansallisista lähtökohdista käsin.

6 Lausuntopalaute

Hallituksen esityksen luonnokseen pyydettiin lausuntoja 2.8.–30.8.2022 Lausuntopalvelu.fi kautta. Lausuntoaika oli poikkeuksellisen lyhyt johtuen asian kiireellisyydestä. Lausuntoja saatiin yhteensä 14 kappaletta. Lausunnonantajat katsoivat esitettyjen muutosten olevan pääsääntöisesti perusteltuja ja tarkoituksenmukaisia. Lisäksi tukea sai esitys muutosten saattamisesta voimaan mahdollisimman pian.

Useassa lausunnossa esitettiin, että lisävarastointivelvoitteen kohdentumista markkinatoimijoihin tulisi selkeyttää. Kahdessa lausunnossa huomautettiin lisäksi, että historialliseen kaasun käyttöön perustuvan laskennan sijaan lisävarastointivelvoitteen kohdentamisessa tulisi huomioida markkinatoimijoiden mahdollinen siirtyminen kaasun käytöstä muihin energialähteisiin. Selvennystä kaivattiin myös siihen, voidaanko lisävarastointivelvoite täyttää vaihtoehtoisilla polttoaineilla. Kahdessa lausunnossa tuotiin esiin, että luonnoksen perusteella on ollut epäselvää mitä markkinatoimijoille seuraisi varastointivelvoitteen laiminlyönnistä. Lisäksi lausunnoissa esitettiin, että esityksestä yrityksille muodostuvat kustannukset tulisi arvioida tarkemmin, ja että valtio voisi harkita kannuste- tai tukitoimia riittävien polttoainevarastojen saavuttamiseksi.

Lausuntopalautteen johdosta tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin lisättäväksi esitetyn 13 a §:n mukaisen lisävarastointivelvoitteen kohdentumista markkinatoimijoihin tarkennettiin esityksen perusteluissa. Tältä osin selkeytettiin esitetyn lisävarastointivelvoit-

teen kohdentumista myös niihin 10 §:n mukaisesti velvoitevarastoinnin piiriin kuuluviin toimijoihin, joiden ei 11 §:n mukaisten vähennyksien johdosta ole tosiasiallisesti tarvinnut toteuttaa velvoitevarastointia. Lisäksi selvennettiin tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 6 luvun erinäisten säännösten soveltumista esityksen mukaiseen lisävarastointivelvoitteeseen.

Ehdotettuja valtion kannuste- ja tukitoimia ei sisällytetty esitykseen, koska tuontipolttoaineiden velvoitevarastointijärjestelmään ei ennestäänkään sisälly taloudellisia kannustimia. Suomen kaasumarkkinoiden siirtyminen putkikaasun hankinnasta LNG-pohjaiseen kaasunhankintaan tulee muutenkin lisäämään kaasuväylien käyttöä kaupalliselta pohjalta. Tämän perusteella oletetaan, että Suomeen kohdistuva varastointivelvoite tulee todennäköisesti täyttymään kaupallisista perusteista. Näin on tapahtumassa jo talven 2022–2023 varastointivelvoitteen osalta, vaikka ehdotettavaa lisävarastointivelvoitetta ei vielä ole edes voimassa.

Elintarviketeollisuusliitto ry esitti, että elintarviketeollisuuden osalta maakaasumarkkinalakiin esitetyssä muutoksessa suojattujen asiakkaiden määritelmässä tulisi ratkaisevana tekijänä pitää yrityksen koon sijaan yrityksen merkitystä yhteiskunnan toiminnan turvaamisessa. Tältä osin tulee huomioida, että elintarviketeollisuuden lisääminen suojattujen asiakkaiden piiriin perustuu kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 kohdan a alakohtaan, joka on rajattu koskemaan pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Lisäksi Elintarviketeollisuusliitto ry huomautti, että luonnoksen pohjalta on epäselvää, mitä esitetyn 97 a §:n 1 momentin 1 alakohdan mukaisella kyvyttömyydellä vaihtaa muihin energialähteisiin tarkoitetaan. Esitystä tarkennettiin jatkovalmistelussa tältä osin siten, että vaihtokyvyttömyyden perusteena tulisi olla yrityksestä riippumattomat syyt.

Lausuntopalautteen johdosta tarkennettiin myös esityksen vaikutusarviointeja.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista

4 luku. Maakaasun velvoitevarastointi

13 a §. Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 13 a §, jolla pantaisiin toimeen kaasuväylien varastointiasetuksen mukainen maakaasun lisävarastointivelvoite. Lisävarastointivelvoite velvoittaisi kaasuväylien varastointiasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan mukaisesti lain 10 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja maakaasulaitteita tekemään sellaisissa muissa EU-jäsenvaltioissa, joissa on maanalaista kaasuväylien varastointiasetuksien kanssa järjestelyt, joilla varmistetaan, että 1. päivään marraskuuta mennessä kunakin vuonna käytettävissä on sellaiset maakaasun varastointimäärät, jotka vastaavat vähintään 15 prosenttia Suomen keskimääräisestä kaasunkulutuksesta edellisten viiden vuoden aikana. Velvoite on määräaikainen ja voimassa vuoden 2025 loppuun saakka, alkaen talvesta 2022–2023. Lisävarastointivelvoite voidaan toteuttaa joko lähimmässä, Latvian *Inčukalnsin* maanalaisessa kaasuväylien varastossa tai muussa Euroopan yhteenliitetyn maakaasuverkon alueella toimivassa maanalaisessa kaasuväylien varastossa.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaiseen kaasun varastointivelvoitteeseen kohdistuu kaksi vaihtoehtoista poikkeusta. Jos tekniset rajoitukset eivät mahdollista pääsääntönä 6 c artiklassa olevaa 15 prosentin kaasun kulutusta vastaavaa kaasun varastointijärjestelyä, ja jos jäsenvaltio on ottanut käyttöön velvollisuuden varastoida muita polttoaineita kaasun korvaamiseksi, pääsääntönä oleva velvoite voidaan poikkeuksellisesti korvata vastaavalla velvoitteella varastoida muita polttoaineita kuin kaasua. Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 11 §:n 3 momentin mukaisesti Huoltovarmuuskeskus voi

maakaasulaitoksen hakemuksesta vahvistaa, että maakaasun varastointivelvoite voidaan täyttää sellaisen korvaavan polttoaineen varastoinnilla, jolla taataan vastaava huoltovarmuus. Suomen osalta tekniseksi rajoitukseksi voidaan katsoa se, että kaasua tulee Euroopan yhteenliitetystä maakaasuverkosta Suomeen vain yhden kaasuputken, Balticconnectorin kautta. Jos kyseiseen kaasuputkeen tulee tekninen vika tai muusta syystä toimitukset putken kautta estyvät, keskeytyy putkikaasun saanti Suomeen kokonaisuudessaan. Lisäksi riskinä voidaan nähdä se, että jokin muu toimija on jo varannut putken kautta käytettävissä olevan kapasiteetin. Tältä osin on huomattava myös, että 6 c artiklan 1 kohdan mukainen varastointivelvoite koskee nimenomaisesti putkikaasua, eikä LNG-terminaalilaiva (FSRU) ole näiltä osin relevantti korvaamaan teknisiä rajoituksia. Näin ollen Suomen mahdollisuuksiin toteuttaa pääsäännön mukainen 15 prosentin kaasun kulutusta vastaava varastointivelvoite kohdistuu teknisiä rajoitteita, ja 6 c artiklan 1 kohdan mukaisen poikkeuksen voidaan katsoa soveltuvan Suomeen.

Toiseksi, kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan 5 kohdan mukaan jäsenvaltioiden tulee varmistaa, että varastointimäärät vastaavat vähintään viiden viimeisen vuoden käyttöä varastointikapasiteeteista, joihin niillä on pääsy ja jotka sijaitsevat jäsenvaltiossa, jonka yhteenlaskettu maanalainen kaasun varastointikapasiteetti on suurempi kuin kyseisen jäsenvaltion vuotuinen kaasunkulutus. Vaihtoehtoisesti on osoitettava, että kyseistä varastointimäärää vastaava varastointikapasiteetti on varattu. Jos pystytään osoittamaan, että kyseistä määrää vastaava varastointikapasiteetti on varattu, sovelletaan 6 c artiklan 1 kohdan mukaista pääsääntöä. Poikkeuksen katsotaan 1 kohdan 15 prosentin varastointivelvoitteen estämättä mahdollistavan tätä pienemmän määrän varastoinnin maanalaiseen kaasuväylään, jos se vastaa keskimääräistä kyseisen varastointikapasiteetin käyttöä viiden viimeisen vuoden aikana. Kyseessä katsotaan olevan nimenomaisesti maakaasun varastointi, jolloin 6 c artiklan 1 kohdan poikkeusta vaihtoehtoisten polttoaineiden velvoitevarastojen hyödyntämisestä ei voitaisi huomioida. Kuitenkaan 6 c artiklan 5 kohdan ei pitäisi johtaa tilanteeseen, jossa markkinatoimijoilla olisi velvollisuus samanaikaisesti sekä varata b alakohdan mukainen varastointikapasiteetti, että täyttää 6 c artiklan 1 kohdan pääsäännön mukainen varastointivelvoite. Kaasuväyläasetuksen 6 c artiklan 5 kohdan sanamuodon perusteella voidaan siten katsoa, että jäsenvaltio voi soveltaa joko artiklan 1 tai 5 kohdan mukaisesti määriteltyä varastointivelvoitetta sen mukaan, kumpi niistä muodostaa jäsenvaltion kannalta määrältään pienemmän varastointivelvoitteen.

Huoltovarmuuskeskuksen tehtäväksi esitetään vahvistaa vuosittain Suomea koskeva kaasun varastointivelvoitteen kokonaismäärä, perustaen laskennan edellä esitetyistä malleista edullisempaan. Vuosittainen valinta vaihtoehtojen välillä mahdollistaa tarvittaessa valitun laskumallin vaihdon myöhempinä vuosina toiseen vaihtoehtoon.

Velvoitteen pohjana oleva 15 prosentin keskimääräinen maakaasunkulutus lasketaan liukuvana keskiarvona siten, että kunkin vuoden varastointimäärän laskennassa otetaan huomioon kyseistä vuotta edeltävien viiden vuoden keskimääräiset maakaasun kokonaiskulutukset. Vastaavaa liukuvaa keskiarvoa käytetään 6 c artiklan 5 kohdan mukaiseen varastointimäärään perustuvassa velvoitteen laskennassa, jolloin kohdan sanamuodon mukaisesti huomioitaisiin myös sellaiset kalenterivuodet, jolloin suomalaiset maakaasulaitokset eivät ole käyttäneet maanalaista kaasuväylää. Laskennassa ei oteta huomioon valtion varmuusvarastoja eikä siirtoverkon ulkopuolista kulutusta, sillä varastointijärjestelyt koskevat maanalaisiin varastoihin varastoitua putkikaasua.

Varastointivelvoite esitetään jaettavaksi markkinaosapuolille suhteessa kunkin osuuteen kaasun kulutuksesta. Jakoperuste vastaa tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 11 §:n mukaista maakaasun velvoitevarastoinnin määrän laskentaa maakaasulaitoskohtaisesti. Vähittäismyyjien osalta velvoite kohdistuisi omien asiakkaiden kaasun käyttöön. Kuten edellä esitetyssä 6 c artiklan 1 kohdan mukaisessa Suomen kokonaisvarastointivelvoitteen laskennassa,

markkinaosapuolten osuudet esitetään laskettavaksi kutakin vuotta edeltävien viiden vuoden kulutuksen perusteella liukuvana keskiarvona. Liukuvan keskiarvon käyttö huomioi kaasun käytön vähentämisen vaikutuksen lisävarastointivelvoitteen laskennassa.

Maakaasulaitoksilla tarkoitetaan lain 10 §:n 1 ja 2 kohtien mukaisia siirtoverkkoon liittyneitä kaasunkäyttäjiä (ml. teollisuus) sekä kaasun vähittäismyyjiä jakeluverkon osalta. Velvoitteen esitetään näin ollen kohdistuvan toimijoihin, jotka 10 §:n mukaisesti ovat velvoitevarastoinnin piirissä, mukaan lukien toimijat, jotka 11 §:ssä säädettyjen vähennysten myötä eivät tosiasiallisesti ole olleet velvollisia toteuttamaan velvoitevarastointia. Lisävarastointivelvoitteen piiriin tulisi siten myös teolliseen tuotantoon käytetty tai käytettäväksi myyty maakaasu, jonka käyttö 11 §:n 2 momentin mukaan muutoin vähennetään maakaasulaitoksen varastointivelvoitteesta. Teollisella tuotannolla tarkoitettaisiin teollisuuslaitoksen tarvitseman sähkö- ja lämpöenergian tuotantoa sekä maakaasun apu- ja raaka-ainekäyttöä. Lakimuutoksella ei esitetä laajennettavaksi tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 4 luvun mukaista velvoitevarastointia. Näin ollen 11 §:n nojalla velvoitevarastoinnista vapautettujen markkinatoimijoiden esitetään olevan velvollisia toteuttamaan vain esitetyn 13 a §:n mukainen lisävarastointivelvoite, joka voidaan maakaasun lisäksi toteuttaa kaasugarastoituksen mukaisesti myös vastaavan energiamäärän takaavilla vaihtoehtoisilla polttoaineilla.

Siirtoverkon loppukäyttäjällä tarkoitetaan elinkeinonharjoittajaa, joka kuluttaa ja toimittaa maakaasua siirtoverkkoon liitetyissä käyttöpaikoissa. Vähittäismyyjällä puolestaan tarkoitetaan elinkeinonharjoittajaa, joka toimittaa maakaasua jakeluverkonhaltijan jakeluverkon kautta välittömästi loppukäyttäjille. Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnin mukaisesti varastointivelvollisiksi ei lueta esimerkiksi pieniä jakeluverkkoon liitettyjä maakaasua käyttäviä lämpöpöytäjä, sillä niitä on pidettävä maakaasumarkkinalain 3 §:n 28 kohdassa tarkoitettuna loppukäyttäjänä, joka ostaa maakaasua omaan käyttöönsä tuottaakseen sillä energiaa asiakkailleen (HE 158/2021 vp). Varastointivelvoitteen hoitaa tällöin vähittäismyyjä, jolta lämpöpöytä ostaa maakaasun. Kuten tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 10 §, esitetty lisävarastointivelvoite ei myöskään kohdistuisi maahantuojiin. Koska maakaasun tuonti ei enää perustu tuontimonopoliin, voisi velvoitteen kohdistaminen maahantuojiin olla haastavaa.

Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 10 §:n 1 kohdan mukaan maakaasulaitoksella tarkoitetaan laissa elinkeinonharjoittajaa, joka käyttää maakaasua siirtoverkkoon liitetyssä käyttöpaikassa. Lisävarastointivelvoite ei siten koskisi elinkeinonharjoittajaa, joka on lopettanut maakaasunkäytön. Elinkeinonharjoittajan velvoitetta lisävarastointiin arvioitaisiin näissä tilanteissa lain 10 §:n velvoitevarastointia koskevan soveltamiskäytännön pohjalta.

Lisäksi pykälän 3 momentissa esitetään, että edellä esitetyn mukainen varastointivelvollinen markkinaosapuoli voisi siirtää lisävarastointivelvoitteen toteutettavaksi myös muun tahon, esimerkiksi shipperin, toimesta. Siirtoon tulisi hakea hyväksyntä Huoltovarmuuskeskukselta. Varastointi tapahtuisi tällöin varastointivelvollisen maakaasulaitoksen lukuun ja tämän vastuulla. Varastointivelvollisen maakaasulaitoksen olisi pystyttävä osoittamaan, että sillä on sitova oikeus varastointivelvoitteen mukaiseen varastointimäärään.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että lisävarastointivelvoite on pantava täytäntöön 1.12. mennessä, jos lisävarastointivelvoite pannaan täytäntöön maanalaisessa kaasugarastossa, johon sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 8 kohtaa. Kyseisen säännöksen mukaan jäsenvaltio, jolla on maanalaisia kaasugarastoja, voi poikkeuksellisesti saavuttaa 6 a artiklan 1 kohdan mukaisen täyttötavoitteen 1.12. mennessä, jos sen alueella sijaitsevan yhden tai useamman maanalaisen kaasugaraston teknisistä erityispiirteistä, kuten poikkeuksel-

lisen alhaisesta injektioopeudesta johtuu, ettei tavoitetta voida saavuttaa pääsäännön mukaisesti 1.11. mennessä. Kyseisen jäsenvaltion on ilmoitettava asiasta perusteluineen komissiolle 1.11. mennessä.

Pykälän 5 momentissa esitetään säädettäväksi, että lisävarastointivelvoite ei ole voimassa sinä aikana, kun sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 9 kohtaa, jonka mukaan 6 a artiklan 1 kohdan mukaista täyttötavoitetta ei sovelleta, jos ja niin kauan kuin komissio on julistanut alueellisen tai unionin tason hätätilanteen kaasun toimitusvarmuusasetuksen 12 artiklan mukaisesti. Komissio voi julistaa alueellisen tai unionin tason hätätilanteen sellaisen kansallisen toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä, joka on kansallisesti julistanut 11 artiklan mukaisen hätätilanteen.

5 luku. **Velvoitevaraston käyttö ja valvonta**

16 a §. Lakiin esitetään lisättäväksi uusi pykälä, jossa täsmennetään kaasun määräaikaiseen lisävarastointivelvoitteeseen kohdistuvia menettelyitä.

Pykälän 1 momentissa esitetään säädettäväksi lisävarastointivelvoitetta koskevasta varastointivelvollisten maakaasulaitosten velvollisuudesta toimittaa Huoltovarmuuskeskukselle lisävarastointi-ilmoitus Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa. Esitetty säännös vastaa 15 §:n 1 momentissa säädettyä velvollisuutta tehdä velvoitevarastointi-ilmoitus, ja lisävarastointi-ilmoitus täydentäisi näiltä osin jo olemassa olevaa velvoitetta.

Koska kaasuvaramuusasetuksen tarkoituksena on varmistaa kaasuvaramuusten täyttäminen nimenomaisesti käyttöä varten eikä perustaa velvoitevarastoihin verrattavia pysyviä varastoja, on varastot pystyttävä ottamaan joustavasti käyttöön. Näin ollen esitetään säädettäväksi, että maakaasulaitos saa käyttää 1.11.–30.4. välisenä aikana lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvaa varastoitua maakaasua sekä 11 §:n mukaisesti määrättyä velvoitevarastoa, jos velvoitevarasto on vähennetty lisävarastointivelvoitteesta. Tänä aikana maakaasulaitoksen kyseisiin varastoihin ei sovellettaisi 16 §:n 1 ja 2 momenttia, joissa säädetään pääsääntöisestä velvoitevarastojen alituskiekkolasta sekä Huoltovarmuuskeskuksen mahdollisuudesta myöntää hakemuksesta alituslupa. Lisäksi esitetään säädettäväksi, että maakaasulaitoksen on ilmoitettava Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvan varaston ja velvoitevaraston käytöstä. Maakaasun velvoitevaraston käyttöä koskevan poikkeuksen säätäminen on välttämätöntä, jotta Suomi voisi soveltaa kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan toisen alakohdan poikkeussäännöstä ja välttää kaksinkertaisen velvoitevarastoinnin.

Ehdotetun 16 a §:n 1 momentin mukaisen lisävarastointi-ilmoituksen ja 2 momentin mukaisen varaston käyttöilmoituksen sisällöstä esitetään säädettäväksi tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Tältä osin 16 a §:n 4 momenttiin esitetään sisällytettäväksi asetuksenantovaltuus.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan säännöstä, jonka mukaan lisävarastointivelvoitteeseen sovellettaisiin 14 §:n, 15 §:n 2 momentin sekä 16 §:n 3 momentin säännöksiä velvoitevarastojen käytöstä ja valvonnasta. Lisävarastointiin esitetään näin ollen sovellettavaksi 14 §:n mukaista Huoltovarmuuskeskuksen tehtävää valvoa varastoja ja niiden käyttöä sekä 15 §:n 2 momentin mukaista Huoltovarmuuskeskuksen tiedonsaantioikeutta. Koska kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaiset varastointijärjestelyt koskevat toiseen jäsenvaltioon sijoitettuja maanalaisia kaasuvaramuusta, ei 15 §:n 3 momenttia vastaavaa Huoltovarmuuskeskuksen oikeutta päästä varaston sijaintipaikkaan voida määräaikaisen lisävarastointivelvoitteen osalta säätää kansallisella lainsäädännöllä.

Pykälän 3 momentin mukaan lisävarastointivelvoitteeseen esitetään sovellettavaksi lisäksi 6 luvun 20 §:n säännöksiä Huoltovarmuuskeskuksen mahdollisuudesta vapauttaa varastointivelvollinen velvoitteesta, 21 §:n säännöksiä viranomaisten tiedonsaantioikeudesta, 22 §:n säännöksiä muutoksenhausta ja 23 §:n säännöksiä seuraamuksista. Lisävarastointivelvoitteeseen ei sovellettaisi sen sijaan lain 17 §:ää, maahantuojien ollessa rajattu varastointivelvoitteen ulkopuolelle, ja velvoitteen siirtoa koskevia järjestelyjä koskevaa 19 §:ää, lisävarastointivelvoitteen kohdistuessa kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 artiklan 1 kohdan pääsäännön mukaisesti nimenomaisesti varastointijärjestelyihin maanalaisten varastointilaitteistojen haltijoiden tai muiden markkinaosapuolten kanssa, jotka sijaitsevat sellaisessa jäsenvaltiossa, jossa on maanalaisia kaasuvaroja.

Lain 20 §:n mukaan Huoltovarmuuskeskus voi erityisistä syistä hakemuksesta vapauttaa varastointivelvollisen varastointivelvoitteesta osittain tai kokonaan. Myöntäessään vapautuksen Huoltovarmuuskeskus voi antaa tarkempia määräyksiä velvoitevaraston käyttämisen ehdoista. Koska kaasun toimitusvarmuusasetuksen uuden 6 c artiklan mukainen kaasun varastointivelvoite kohdistuu Suomeen jäsenvaltiona, Huoltovarmuuskeskus voisi 16 a §:n säännöksen perusteella vapauttaa maakaasulaitoksia joko osittain tai kokonaan lisävarastointivelvoitteesta, mikäli Suomelle kuuluva varastointivelvoite on varastointikautena jo täytetty kaupallisista perusteista tai muilla tavoin.

7.2 Maakaasumarkkinalaki

42 § Maakaasun tukkumyyjän toimitusvelvollisuus. Maakaasumarkkinalain 42 §:n säännös tukkumyyjän toimitusvelvollisuudesta esitetään kumottavaksi tarpeettomana venäläisen vientimontopolin katkaistua putkikaasun toimituksen Suomeen toukokuussa 2022. Säännöksen mukaan tukkumyyjän, jolla on huomattava markkinavoima siirtoverkossa, on toimitettava tasapuolisista ja syrjimättömistä ehdoin Venäjän maakaasuverkkoon liitetyn yhdysputken kautta Suomeen hankkimaansa maakaasua vähittäismyyjille jakeluverkkojen kautta toimitettavaksi. Maakaasun hankintalähteet ja tukkumarkkinoiden rakenne tulevat muuttumaan merkittävästi, kun maakaasun toimitus tulee mahdolliseksi suuren kokoluokan LNG-terminaalin kautta. Jatkossa Suomen maakaasun kulutus voidaan kattaa useista toimituslähteistä myös siinä tapauksessa, että putkikaasun toimitukset Venäjältä Suomeen käynnistyisivät uudelleen. Markkinarakenteen muuttuessa putkikaasun tukkumarkkinoiden erityissääntelystä voidaan luopua. Jatkossa maakaasun tukkumarkkinoiden kilpailun sääntelyyn sovellettaisiin kilpailulakia (948/2011).

17 luku. Erinäiset säännökset

97 a §. Suojatut asiakkaat. Lakiin esitetään lisättäväksi uusi 97 a §, jossa kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 alakohdan mukaisiksi suojatuiksi asiakkaiksi määritellään maakaasun jakeluverkkoon liitettyjen kotitalousasiakkaiden lisäksi 1) maakaasun jakeluverkkoon liitetty pieni tai keskisuuri elintarviketeollisuuden yritys, jos kyseinen yritys ei pysty vaihtamaan maakaasua muihin polttoaineisiin tai energianlähteisiin, sekä 2) maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitetty terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyvä palvelu.

Yritysten tai palveluiden, jotka sisältyvät 1 ja 2 kohtien määritelmiin, yhteinen osuus kansallisesta maakaasun vuotuisesta loppukulutuksesta voi olla enintään 20 prosenttia.

Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan mukainen kaasun toimitusnormi on muodoltaan velvoittava. Sen mukaan jäsenvaltion on vaadittava määrittämiään kaasualan yrityksiä toteuttamaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan kaasun toimitukset suojatuille asiakkaille kyseisessä ar-

tiklassa tarkemmin määritellyissä tilanteissa. Jotta kaasun toimitus suojatuille asiakkaille pystytään tosiasiallisesti turvaamaan, on määritelmä pidettävä mahdollisimman rajattuna ja siihen sisällytettävä vain välttämättömät toimijat. Näin ollen suojattujen pienten ja keskisuurten yritysten ryhmää esitetään rajattavaksi ruokahuollon toteuttamiseen osallistuviin elintarviketeollisuuden yrityksiin, näiden ollessa kriittisessä roolissa Suomen huoltovarmuuden turvaamisessa. Lisäksi esitetään, että pienet ja keskisuuret elintarviketeollisuuden yritykset voivat kuulua suojattujen asiakkaiden määritelmän piiriin vain, jos ne eivät pysty yrityksistä itsestään riippumattomista syistä johtuen vaihtamaan maakaasua muuhun polttoaineeseen tai energianlähteeseen. Pienillä ja keskisuurilla yrityksillä tarkoitetaan tässä yhteydessä komission mikroyritysten sekä pienten ja keskisuurten yritysten määritelmästä 6.5.2003 antaman suosituksen mukaisia yrityksiä (EUVL L 124/36 20.5.2003). Määritelmän piiriin kuuluvat näin ollen yritykset, joiden palveluksessa on vähemmän kuin 250 työntekijää ja joiden vuosiliikevaihto on enintään 50 miljoonaa euroa tai taseen loppusumma on enintään 43 miljoonaa euroa.

Ehdotetun 97 a §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisen suojattujen asiakkaiden kategorian esitetään kattavan maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitetyt terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyvät palvelut. Määritelmä perustuu kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 5 alakohdan b-kategoriaan (keskeinen sosiaalipalvelu, jos se on liitetty kaasun jakelu- tai siirtoverkkoon), täydennettynä 2 artiklan 4 kohdan mukaisella keskeisen sosiaalipalvelun määritelmällä. Tältä osin katsotaan, että kaasun toimitusvarmuusasetuksessa käytetty termi keskeinen sosiaalipalvelu (engl. *essential social service*) vastaa lähemmin laajempaa käsitettä yhteiskunnallinen palvelu, termin sosiaalipalvelu ollessa ymmärrettävissä viittaavan rajatummin sosiaalihuoltoon. Muilta osin esitetyn 97 a §:n 1 momentin 2 kohta noudattaa asetuksen suomenkielisessä versiossa käytettyjä termejä. Tältä osin on huomattava ero kaasun toimitusvarmuusasetuksen 2 artiklan 4 alakohdan ruotsinkieliseen versioon, jonka mukaan keskeisiin sosiaalipalveluihin sisältyisivät muun muassa pelastuspalvelut (*räddning*) ja julkinen sektori (*den offentliga sektorn*). Asetuksen muiden kieliversioiden tuella on kuitenkin perusteltua noudattaa termeissä asetuksen suomenkielistä versiota.

Suojattuja asiakkaita koskeva määritelmä on ilmoitettava komissiolle kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan mukaisesti. Lisäksi komissiolle on ilmoitettava suojattujen asiakkaiden vuotuisen kaasunkulutuksen määrät sekä kyseisten kulutusmäärien prosenttiosuus vuosittaisesta kaasun loppukulutuksesta. Esitetyn uuden 97 a §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitettujen kategorioiden osalta on täsmennettävä niihin kuuluvien asiakkaiden kaasunkulutusta vastaava määrä sekä kunkin näiden asiakasryhmien prosenttiosuus vuosittaisesta kaasun loppukulutuksesta. Kyseisellä veloitteella valvotaan kaasun toimitusvarmuusasetuksessa säädetyn suojattujen asiakkaiden määritelmän noudattamista, mutta toisaalta tieto on tarpeellinen myös unioninlaajuisen yhteistyön ja hätätilatoimien toteuttamisen turvaamiseksi. Ilmoitusvelvollisuudella suojellaan näin ollen myös unionin kaasumarkkinoiden toimintaa ja yhteistyötä kaasun toimitusvarmuuden turvaamisessa. Lisäksi ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden vuoksi voidaan katsoa olevan tärkeää, että toimitusvelvollisille maakaasualan yrityksille sekä suojattujen asiakkaiden määritelmän piiriin kuuluville yrityksille ja palveluntarjoajille on selvää, mitkä tahot kuuluvat määritelmän piiriin. Tältä osin esitetään säädettäväksi, että Huoltovarmuuskeskus vahvistaa suojattujen asiakkaiden määritelmään piiriin kuuluvat yritykset ja palveluntarjoajat. Huoltovarmuuskeskus on nykyisin määrittänyt kirjeellä tarkemmin mitä kotitalousasiakkailta tarkoitetaan, mutta yritysten ja palveluntarjoajien oikeussuojan kannalta katsotaan, että tämä menettely ei ole jatkossa riittävä. Sen sijaan päätöstä, jolla Huoltovarmuuskeskus vahvistaa suojattujen asiakkaiden piiriin kuuluvat yritykset ja palvelut, tulee pitää hallintopäätöksenä, josta voi valittaa oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (2019/808) mukaisesti. Lisäksi maakaasun datahubin käyttöpaikkatietoihin voidaan sisällyttää tieto, joka selvittää mihin kategoriaan kyseinen käyttäjä kuuluu suojattujen asiakkaiden määritelmässä.

Kaasun toimitusvarmuusasetus edellyttää lisäksi, että toimivaltaisen viranomaisen on yksilöitävä ne maakaasualan yritykset, jotka se velvoittaa asetuksen 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti toteuttamaan toimenpiteet, joilla turvataan kaasun toimitukset suojatulle asiakkaille. Nämä maakaasualan yritykset on määritettävä kaasun toimitusvarmuusasetuksen mukaisessa ennaltaehkäisy-suunnitelmassa, jonka Huoltovarmuuskeskus toimivaltaisena viranomaisena on velvollinen tekemään. Tältä osin muutoksia ei esitetä.

7.3 Laki huoltovarmuuden turvaamisesta

6 §. Pykälän 1 momenttiin esitetään lisättäväksi uusi 6 kohta, jossa Huoltovarmuuskeskuksen tehtäväksi säädettäisiin hoitaa kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle kuuluvat tehtävät, joista säädetään kaasun toimitusvarmuusasetuksessa.

Huoltovarmuuskeskusta on pidettävä valtion laitoksena (HE 105/1992 vp). Perustuslain 119 §:n 2 momentin mukaan valtionhallinnon toimielinten yleisistä perusteista on säädettävä lailla, jos niiden tehtäviin kuuluu julkisen vallan käyttöä. Kaasun toimitusvarmuusasetuksessa säädetään toimivaltaisen viranomaisen tehtäväksi muun muassa artiklan 11 mukaisen kriisitason julistaminen. Vakavimmassa tilanteessa toimivaltainen viranomainen voi julistaa hätätilanteen, jossa kaasun toimitusten turvaamiseksi suojatulle asiakkaille joudutaan käyttämään muita kuin markkinapohjaisia keinoja. Lisäksi toimivaltainen viranomainen voi perustelluissa tapauksissa poiketa hätäsuunnitelmasta ja toteuttaa muita toimia. Kyseisten tehtävien voidaan katsoa sisältävän merkittävää julkisen vallan käyttöä.

8 Lakia alemman asteinen sääntely

Valtioneuvoston asetuksella esitetään säädettäväksi tarkemmin tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin lisättäväksi esitetyn 16 a §:n mukaisten varastointi-ilmoituksen ja varaston käyttöilmoituksen sisällöstä. Tältä osin 16 a §:ään esitetään sisällytettäväksi asetuksen antovaltuutus. Varastointi-ilmoituksen osalta velvoitevarastointia koskeva vastaava säännös sisältävyy tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 15 §:n 1 momentin nojalla annettuun tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun valtioneuvoston asetuksen (1071/1994) 5 §:ään.

9 Voimaantulo

Koska kaasuvastastoasetuksen mukaista lisävarastointi-velvoitetta sovelletaan jo talvella 2022–2023, ehdotetaan, että lait tulevat voimaan ensi tilassa.

Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetut 13 a ja 16 a § on tarkoitettu olemaan voimassa kaasun toimitusvarmuusasetukseen tehdyn määräaikaisen lisäyksen voimassaoloajan. Ehdotetut säännökset olisivat siten voimassa vuoden 2025 loppuun saakka.

10 Suhde muihin esityksiin

10.1 Esityksen riippuvuus muista esityksistä

Eduskunnan käsittelyssä ei ole muita esityksiä, jotka olisivat riippuvaisia tästä esityksestä tai päinvastoin.

10.2 Suhde talousarvioesitykseen

Suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentumisesta ja Huoltovarmuuskeskuksen lisääntyneistä tehtävistä aiheutuvat kustannukset katetaan huoltovarmuusrahastosta, joka huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaisesti on valtion talousarvion ulkopuolella. Esityksellä ei näin ollen katsota olevan vaikutuksia talousarvioon.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Kaasuvarastoasetuksen mukaisilla kaasun varastointijärjestelyillä katsotaan voivan olla vaikutuksia perustuslain 18 §:n mukaiseen elinkeinovapauteen, jolla suojataan jokaisen oikeutta hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla, sekä perustuslain 15 §:n mukaiseen omaisuuden suojaan. Perusoikeuksien sallittujen rajoitusten tulee perustua lakiin ja niiden on oltava tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä. Perusoikeuksien rajoittamiselle tulee olla hyväksyttävä peruste, ja rajoituksen taustalla tulee olla painava yhteiskunnallinen tarve. Rajoitusten tulee olla suhteellisuusperiaatteen mukaisia sekä välttämättömiä niin, ettei tavoitteita voida saavuttaa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Lisäksi on huolehdittava riittävästä oikeusturvajärjestelyistä (PeVL 25/1994 vp).

Velvoitevarastoinnin on katsottu olevan perusoikeuksien rajoitusedellytyksien mukainen sen kohdistuessa täsmällisesti ja tarkkarajaisesti määriteltyihin toiminnanharjoittajiin ja määräytyessä täsmällisesti ja tarkkarajaisesti laissa määritellyn laskukaavan mukaan. Velvoitevarastoinnin taustalla on myös painava yhteiskunnallinen tarve varautumisesta kriisi- ja häiriötilanteisiin sekä yhteiskunnan, yksilöiden ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamisesta tällaisissa tilanteissa. Lisäksi velvoitevarastoinnin on katsottu olevan oikeasuhteinen varastointivelvollisten toiminnan laatuun ja laajuuteen nähden (HE 158/2021).

Vastaavasti käsillä olevassa esityksessä ehdotettu lisävarastointivelvoite kohdistuisi täsmällisesti ja tarkkarajaisesti tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin lisättäväksi ehdotetussa 13 a §:ssä määriteltyihin maakaasulaitoksiin esitetyn laskukaavan mukaisesti. Esityksen taustalla on painava yhteiskunnallinen tarve, joka yhteiskunnan, yksilöiden ja elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaamisen lisäksi perustuu vallitsevaan poikkeukselliseen kriisitilanteeseen energiamarkkinoilla. Esityksen mukaiset velvoitteet ovat välttämättömiä niiden perustuessa sitovaan EU-oikeudelliseen sääntelyyn, ja niiden vaikutus maakaasulaitoksiin pyritään pitämään mahdollisimman vähäisenä hyödyntämällä asetuksessa olevia poikkeuksia pääsääntöiseen varastointivelvoitteeseen. Esitetty velvoite on myös luonteeltaan määräaikainen. Tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain 22 §:ssä säädetään lisäksi velvoitevarastointiin kohdistuvista oikeussuojakeinoista, joita esitetään sovellettavaksi myös kaasuvarastoasetuksen mukaisiin varastointijärjestelyihin.

Varastointijärjestelyjen lisäksi suojattujen asiakkaiden määritelmän laajentamisella voidaan katsoa olevan välillisesti vaikutuksia markkinatoimijoiden elinkeinovapauteen ja omaisuuden suojaan. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklan mukaan toimivaltaisen viranomaisen on vaadittava määrittämiään maakaasualan yrityksiä toteuttamaan toimenpiteitä, joilla varmistetaan kaasun toimitus suojatuille asiakkaille asetuksessa määritellyissä tilanteissa. Esitetty muutos vaikuttaisi velvoitteen suuruuteen suojattujen asiakkaiden määrän kasvaessa. Esityksen katsotaan olevan täsmällinen ja tarkkarajainen määritelmän ollessa rajattu koskemaan maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitettyjä elintarviketeollisuuden pieniä ja keskisuuria yrityksiä, jotka eivät voi vaihtaa maakaasua muuhun polttoaineeseen tai energianlähteeseen, sekä maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitettyjä terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyviä palveluja. Esitetty määritelmän laajennus perustuu painavaan yhteiskunnalliseen tarpeeseen turvata huoltovarmuuden ja

yhteiskunnan toiminnan kannalta keskeisten yritysten ja palveluiden toimintaedellytykset. Maakaasualan toimijoiden elinkeinonvapauteen ja omaisuuden suojaan kohdistuvan rajoituksen voidaan katsoa olevan suhteellisuusperiaatteen mukainen suojattujen asiakkaiden määritelmän pysyessä edelleen rajattuna ja kattaen vain edellä mainitun tavoitteen kannalta välttämättömät toimijat. Suojattujen asiakkaiden kaasun saanti varmistetaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 artiklassa säädetyn toimitusnormin mukaisesti maakaasualan yritysten toimesta, jolloin vastaavaa tavoitetta ei voida saavuttaa kyseisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvin keinoin.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Koska asetusten (EU) 2017/1938 ja (EY) N:o 715/2009 muuttamisesta kaasun varastoinnin osalta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2022/1032 sekä toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/1938 on säännöksiä, joita ehdotetaan täydennettäväksi lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin (1070/1994) väliaikaisesti uusi 13 a ja 16 a §, seuraavasti:

4 luku

Maakaasun velvoitevarastointi

13 a §

Edellä 10 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu maakaasulaitos on velvollinen täyttämään vuosittain 1 päivään marraskuuta mennessä osuutensa toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938, jäljempänä *kaasun toimitusvarmuusasetus*, 6 c artiklassa varastointijärjestelyistä ja taakanjakomekanismista säädetystä Suomea koskevasta maakaasun varastointivelvoitteesta (*lisävarastointivelvoite*).

Huoltovarmuuskeskus vahvistaa vuosittain 30 päivään huhtikuuta mennessä Suomea koskevan varastointivelvoitteen määrän ja maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoitteen. Maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoite lasketaan seuraavan laskukaavan mukaisesti: Suomea koskeva varastointivelvoite x maakaasulaitoksen maakaasun käyttö ja vähittäismyynti / Suomen maakaasun kokonaiskulutus. Laskukaavassa maakaasulaitoksen maakaasun käyttö ja vähittäismyynti lasketaan samojen vuosien perusteella kuin Suomea koskeva varastointivelvoite, ja Suomen maakaasun kokonaiskulutus lasketaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan viimeisen virkkeen mukaisesti samojen vuosien perusteella kuin Suomea koskeva varastointivelvoite. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan toisen alakohdan tarkoittamassa tilanteessa maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoitteesta vähennetään maakaasulaitokselle 11 §:n mukaisesti määrätyn velvoitevaraston energiamäärä.

Huoltovarmuuskeskus voi hakemuksesta päättää, että lisävarastointivelvoitteen voi täyttää edellä 1 momentissa tarkoitettun maakaasulaitoksen lukuun toimiva taho. Maakaasulaitoksen on tällöin osoitettava, että sillä on sitova oikeus lisävarastointivelvoitteen mukaiseen maakaasun varastointimäärään.

Lisävarastointivelvoite on pantava täytäntöön 1 päivään joulukuuta mennessä, jos lisävarastointivelvoite pannaan täytäntöön maanalaisessa kaasuvastossa, johon sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 8 kohtaa.

Lisävarastointivelvoite ei ole voimassa sinä aikana, kun sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 9 kohtaa.

5 luku

Velvoitevaraston käyttö ja valvonta

16 a §

Edellä 10 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun maakaasulaitoksen on vuosittain Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa tehtävä Huoltovarmuuskeskukselle lisävarastointivelvoitetta koskeva varastointi-ilmoitus.

Maakaasulaitos saa käyttää 1.11.-30.4. välisenä aikana lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvaa varastoitua maakaasua sekä 11 §:n mukaisesti määrättyä velvoitevarastoa, jos velvoitevarasto on vähennetty lisävarastointivelvoitteesta. Tänä aikana ja kyseisten varastojen osalta maakaasulaitokseen ei sovelleta 16 §:n 1 ja 2 momenttia. Maakaasulaitoksen on ilmoitettava Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvan varaston ja velvoitevaraston käytöstä.

Lisävarastointivelvoitteeseen sovelletaan 14 §:n, 15 §:n 2 momentin ja 16 §:n 3 momentin säännöksiä velvoitevarastojen käytöstä ja valvonnasta sekä 20 §:n säännöksiä Huoltovarmuuskeskuksen mahdollisuudesta vapauttaa varastointivelvollinen varastointivelvoitteesta, 21 §:n säännöksiä viranomaisten tiedonsaantioikeudesta, 22 §:n säännöksiä muutoksenhausta ja 23 §:n säännöksiä seuraamuksista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitetun varastointi-ilmoituksen ja 2 momentissa tarkoitetun varaston käyttöilmoituksen sisällöstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____ kuuta 20 _____ ja on voimassa 31 joulukuuta 2025 saakka.

2.

Laki

maakaasumarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan maakaasumarkkinalain (587/2017) 42 §, sekä
lisätään lakiin uusi 97 a §, seuraavasti:

17 luku

Erinäiset säännökset

97 a §

Suojatut asiakkaat

Toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938 2 artiklan 5 kohdan mukaisia suojattuja asiakkaita ovat maakaasun jakeluverkkoon liitettyjen kotitalousasiakkaiden lisäksi:

- 1) maakaasun jakeluverkkoon liitetty pieni tai keskisuuri elintarviketeollisuuden yritys, jos se ei pysty vaihtamaan maakaasua muihin polttoaineisiin tai energianlähteisiin, sekä
- 2) maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitetty terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaalihuoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyvä palvelu.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen yritysten tai palveluiden yhteinen osuus kansallisesta maakaasun vuotuisesta loppukulutuksesta voi olla enintään 20 prosenttia.

Huoltovarmuuskeskus vahvistaa suojattujen asiakkaiden määritelmään piiriin kuuluvat yritykset ja palveluntarjoajat.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

3.

Laki

huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 6 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 225/2008, sekä
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 225/2008, uusi 6 kohta seuraavasti:

6 §

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on:

5) ylläpitää valtion varmuusvarastoissa materiaaleja, jotka ovat välttämättömiä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi;

6) hoitaa kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle kuuluvat tehtävät, joista säädetään toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/1938.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

Helsingissä 20.10.2022

Pääministeri

Sanna Marin

Elinkeinoministeri Mika Lintilä

1.

Laki

tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään tuontipolttoaineiden velvoitevarastoinnista annettuun lakiin (1070/1994) väliaikaisesti uusi 13 a ja 16 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

4 luku

Maakaasun velvoitevarastointi

13 a §

Edellä 10 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu maakaasulaitos on velvollinen täyttämään vuosittain 1 päivään marraskuuta mennessä osuutensa toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938, jäljempänä kaasun toimitusvarmuusasetus, 6 c artiklassa varastointijärjestelyistä ja taakanjakomekanismista säädetystä Suomea koskevasta maakaasun varastointivelvoitteesta (lisävarastointivelvoite).

Huoltovarmuuskeskus vahvistaa vuosittain 30 päivään huhtikuuta mennessä Suomea koskevan varastointivelvoitteen määrän ja maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoitteen. Maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoite lasketaan seuraavan laskukaavan mukaisesti: Suomea koskeva varastointivelvoite x maakaasulaitoksen maakaasun käyttö ja vähittäismyynti / Suomen maakaasun kokonaiskulutus. Laskukaavassa maakaasulaitoksen maakaasun käyttö ja vähittäismyynti lasketaan samojen vuosien perusteella kuin Suomea koskeva varastointivelvoite, ja Suomen maakaasun kokonaiskulutus lasketaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan ensimmäisen alakohdan viimeisen virkkeen mukaisesti samojen vuosien perusteella kuin Suomea

koskeva varastointivelvoite. Kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 c artiklan 1 kohdan toisen alakohdan tarkoittamassa tilanteessa maakaasulaitoksen lisävarastointivelvoitteesta vähennetään maakaasulaitokselle 11 §:n mukaisesti määrätyn velvoitevaraston energiamäärä.

Huoltovarmuuskeskus voi hakemuksesta päättää, että lisävarastointivelvoitteen voi täyttää edellä 1 momentissa tarkoitetun maakaasulaitoksen lukuun toimiva taho. Maakaasulaitoksen on tällöin osoitettava, että sillä on sitova oikeus lisävarastointivelvoitteen mukaiseen maakaasun varastointimäärään.

Lisävarastointivelvoite on pantava täytäntöön 1 päivään joulukuuta mennessä, jos lisävarastointivelvoite pannaan täytäntöön maanalaisessa kaasuvälikamiossa, johon sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 8 kohtaa.

Lisävarastointivelvoite ei ole voimassa sinä aikana, kun sovelletaan kaasun toimitusvarmuusasetuksen 6 a artiklan 9 kohtaa.

5 luku

Velvoitevaraston käyttö ja valvonta

16 a §

Edellä 10 §:n 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun maakaasulaitoksen on vuosittain Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa tehtävä Huoltovarmuuskeskukselle lisävarastointivelvoitetta koskeva varastointi-ilmoitus.

Maakaasulaitos saa käyttää 1.11.-30.4. välisenä aikana lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvaa varastoitua maakaasua sekä 11 §:n mukaisesti määrättyä velvoitevarastoa, jos velvoitevarasto on vähennetty lisävarastointivelvoitteesta. Tänä aikana ja kyseisten varastojen osalta maakaasulaitokseen ei sovelleta 16 §:n 1 ja 2 momenttia. Maakaasulaitoksen on ilmoitettava Huoltovarmuuskeskuksen asettamassa määräajassa lisävarastointivelvoitteen piiriin kuuluvan varaston ja velvoitevaraston käytöstä.

Lisävarastointivelvoitteeseen sovelletaan 14 §:n, 15 §:n 2 momentin ja 16 §:n 3 momentin säännöksiä velvoitevarastojen käytöstä ja valvonnasta sekä 20 §:n säännöksiä Huoltovarmuuskeskuksen mahdollisuudesta vapauttaa

Voimassa oleva laki

Ehdotus

varastointivelvollinen varastointivelvoitteesta, 21 §:n säännöksiä viranomaisten tiedonsaanti-oikeudesta, 22 §:n säännöksiä muutoksenhausta ja 23 §:n säännöksiä seuraamuksista.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettun varastointi-ilmoituksen ja 2 momentissa tarkoitettun varaston käyttöilmoituksen sisäl- löstä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 ja on voimassa 31 joulukuuta 2025 saakka.

2.

Laki

maakaasumarkkinalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan maakaasumarkkinalain (587/2017) 42 §, sekä
lisätään lakiin uusi 97 a §, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

42 §

(kumotaan)

Maakaasun tukkumyyjän toimitusvelvollisuus

Tukkumyyjän, jolla on huomattava markki- navoima siirtoverkossa, on toimitettava tasa- puolisin ja syrjimättömin ehdoin Venäjän maa- kaasuverkkoon liitetyn yhdysputken kautta Suomeen hankkimaansa maakaasua vähittäis- myyjille jakeluverkkojen kautta toimitetta- vaksi (tukkumyyjän toimitusvelvollisuus). Tukkumyyjällä on oltava tätä varten julkiset maakaasun myyntiehdot ja -hinnat sekä niiden määräytymisperusteet. Myyntiehdossa ei saa olla kohtuuttomia eikä maakaasukaupan kil- pailua rajoittavia ehtoja.

Energiavirasto voi määrätä tukkumyyjän toi- mittamaan tässä pykälässä tarkoitettua maa-

Voimassa oleva laki

Ehdotus

kaasua 1 momentissa tarkoitetuilla ehdoilla vähittäismyyjille jakeluverkkoihin toimitettavaksi.

(uusi)

17 luku

Erinäiset säännökset

97 a §

Suojatut asiakkaat

Toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/1938 2 artiklan 5 kohdan mukaisia suojattuja asiakkaita ovat maakaasun jakeluverkkoon liitettyjen kotitalousasiakkaiden lisäksi:

1) maakaasun jakeluverkkoon liitetty pieni tai keskisuuri elintarviketeollisuuden yritys, jos se ei pysty vaihtamaan maakaasua muihin polttoaineisiin tai energianlähteisiin, sekä

2) maakaasun jakelu- tai siirtoverkkoon liitetty terveydenhuoltoon, keskeiseen sosiaali- huoltoon, hätätilanteeseen, turvallisuuteen, koulutukseen tai julkishallintoon liittyvä palvelu.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdissa tarkoitettujen yritysten tai palveluiden yhteinen osuus kansallisesta maakaasun vuotuisesta loppukuluksesta voi olla enintään 20 prosenttia.

Huoltovarmuuskeskus vahvistaa suojattujen asiakkaiden määritelmään piiriin kuuluvat yritykset ja palveluntarjoajat.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____ .

3.

Laki

huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain 6 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) 6 §:n 1 momentin 5 kohta, sellaisena kuin se on laissa 225/2008, sekä
lisätään 6 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 225/2008, uusi 6 kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6 §

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on:

- 1) kehittää julkishallinnon ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa;
- 2) varmistaa huoltovarmuuden kannalta elintärkeiden teknisten järjestelmien toimivuus;
- 3) turvata välttämätön tavara- ja palvelutuotanto sekä sotilaallista maanpuolustusta tukeva tuotanto;
- 4) hoitaa velvoite- ja turvavarastointia;
- 5) ylläpitää valtion varmuusvarastoissa materiaaleja, jotka ovat välttämättömiä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi.

Muista huoltovarmuuden turvaamiseksi tarpeellisista Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä voidaan antaa säännökset valtioneuvoston asetuksella.

6 §

Huoltovarmuuskeskuksen tehtävänä on:

- 1) kehittää julkishallinnon ja elinkeinoelämän yhteistoimintaa huoltovarmuusasioissa;
- 2) varmistaa huoltovarmuuden kannalta elintärkeiden teknisten järjestelmien toimivuus;
- 3) turvata välttämätön tavara- ja palvelutuotanto sekä sotilaallista maanpuolustusta tukeva tuotanto;
- 4) hoitaa velvoite- ja turvavarastointia;
- 5) ylläpitää valtion varmuusvarastoissa materiaaleja, jotka ovat välttämättömiä 1 §:ssä tarkoitettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja Suomea sitovien kansainvälisten sopimusvelvoitteiden täyttämiseksi;

6) hoitaa kansalliselle toimivaltaiselle viranomaiselle kuuluvat tehtävät, joista säädetään toimista kaasun toimitusvarmuuden turvaamiseksi ja asetuksen (EU) N:o 994/2010 kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/1938.

Muista huoltovarmuuden turvaamiseksi tarpeellisista Huoltovarmuuskeskuksen tehtävistä voidaan antaa säännökset valtioneuvoston asetuksella.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta
20 .